

KULTŪROS VERTYBIŲ
GLOBOS TARNYBA

 Arksaika

Ingrida Čičiurkaitė

**Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos
GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035),
H. Zudermano g., Macikų k., Šilutės r. sav.
palaikų ekshumavimo, detaliųjų archeologinių tyrimų
2021 m.
ATASKAITA**

Vykdytojai:

VšĮ: „Kultūros vertybių globos tarnyba“

Direktorius Linas Kvizikevičius

MB „Arksaika“

Direktorius Rokas Kraniauskas

Vilnius
2022 kovo mėn.

TURINYS

ĮVADAS.....	3
ANKSTESNIŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ APŽVALGA.....	5
ISTORINIŲ DUOMENŲ APŽVALGA.....	7
TYRIMŲ METODAI IR EIGA	15
Perkasa Nr. 9.....	16
Kapas Nr. 7	17
Kapas Nr. 8	18
Kapas Nr. 10	18
IŠVADOS.....	20
PLANŲ IR BRĖŽINIŲ SĄRAŠAS.....	22
Planai ir brėžiniai	23
NUOTRAUKŲ SĄRAŠAS.....	26
PRIEDŲ SĄRAŠAS	26
NUOTRAUKOS	27
Priedas Nr. 1 – Archeologinių tyrimų projektas.....	37
Priedas Nr. 2 – Archeologinių tyrimų leidimas.....	46
Priedas Nr. 3 – JAV karių repatrijavimo ceremonijos fotofiksacija.....	48

IVADAS

2021 m. rugpjūčio mėn. Šilutės r. sav., Šilutės sen., Macikų k., H. Zudermano g., Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulago lagerio objektų komplekso (17035) kapinių Š ir R gretimybėje, VšĮ „Kultūros vertybių globos tarnyba“ ir MB „Arksaika“ vykdė detaliuosius archeologinius tyrimus – palaikų ekshumavimo darbus. Pastarieji vykdyti JAV gynybos departamento DPAA institucijos (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) prašymu, dalyvaujant jų atstovams, bendradarbiaujant su JAV ambasada. Tyrimų užsakovas U.S. Department of Defense POW/MIA Accounting Agency (JAV Gynybos departamento karo belaisvių ir dingusių kovos veiksmuose apskaitos agentūra).

Tuo pačiu metu tyrimų vadovė paraleliai vykdė archeologinius tyrimus Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulag'o lagerio objektų komplekso (17035) aplinkoje, 2019 m. neinvazinių tyrimų metu aptiktų palaidojimų vietose. Tačiau pastarųjų tyrimų užsakovas Šilutės r. savivaldybės administracija dėl viešųjų pirkimų procedūrų nesutiko, kad tuo pačiu pagrindu būtų ekshumuoti ir žuvę JAV kariai. Dėl šios priežasties pateiktas atskiras archeologinių tyrimų projektas.

Leidimas archeologiniams tyrimams LA–347 Ingridai Čičiurkaitėi išduotas Kultūros paveldo departamente prie Kultūros ministerijos 2021–08–12 d. pagal Mokslinės archeologijos komisijos aprobuotą archeologinių tyrimų projektą (*priedai Nr. 1–2*).

Tyrimų tikslas – atidengti tikėtinus 3 JAV karių kapus, identifikuoti, ekshumuoti palaikus, perduoti atsakingai institucijai karių palaikų repatrijavimui¹.

Šioje ataskaitoje pateikiami duomenys tik apie JAV karių palaikų ekshumavimo darbus, kurie vykdyti paraleliai su kapinių lokalizavimo darbais (I. Čičiurkaitė, 2021² LA-305). Dėl aukščiau minėtų priežasčių palaikų ekshumavimui buvo gautas atskiras tyrimų leidimas palaikų iškėlimui ankstesnių darbų metu ištirtoje perkasoje Nr. 9. Dėl šios priežasties ataskaitoje nepateikiami kitų atidengtų palaikų (kp. Nr. 1-6) duomenys.

2021 metų archeologiniams tyrinėjimams vadovavo archeologė Ingrida Čičiurkaitė. Fotofiksaciją ir grafinę fiksaciją atliko archeologai: I. Čičiurkaitė, R. Kraniauskas. Aprašomąją fiksaciją vykdė I. Čičiurkaitė. Tyrimų metu naudotas metalo detektorius. Perkasų kampų ir kapų

---

¹ Repatriacija – (lot. repatriato - grįžimas į tėvynę), tarptautini teisei neprieštaraujantis užsienio valstybėje esančių kitos valstybės piliečių (karo ar civilių asmenų, pvz. karo belaisvių, karo pabėgėlių, internuotųjų, deportuotųjų, emigrantų, prekybinių laivų ekipažo narių) organizuotas grąžinimas į jų valstybę pagal juos išleidžiančios ir priimančios valstybių susitarimą arba tarptautinę sutartį. Karo belaisvių ir kitų karo aukų (pvz. sužeistųjų, ligonių) repatriaciją reglamentuoja 1949 Ženevos konvencijos dėl karo aukų apsaugos (Lietuvoje įsigaliojo 2001) ir kiti tarptautiniai susitarimai. Ši sąvoka radiniams taikoma tik tuo atveju jei tai yra repatrijuojamų aukų asmeniniai daiktai.

² ČIČIURKAITĖ, I. *Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035), H. Zudermano g., Macikų k., Šilutės r. sav. detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita*. Vilnius, 2021, p. 57-63, 136-260.

duobių koordinatės nustatė bei tyrimų planus parengė R. Kraniauskas. Lauko darbus vykdė: archeologai – Ingrida Čičiurkaitė, Rokas Kraniauskas, JAV gynybos departamento DPAA institucijos (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) atstovės Kristen Baker ir Megan Ingvoldstad.

Išpreparavus kapus atlikta fotofiksacija, pildoma lauko palaikų aprašymo forma, kurioje užfiksuojami matmenys, gyliai, palaikų pozicija duobėje, radiniai ir jų vieta. Taip pat *in situ* (jei įmanoma) nustatyta lytis, amžius, traumos ir patologijos, anatominės variacijos, dantų būklė, išmatuoti šlaunikauliai. Antropologinės analizės duomenys (negausūs dėl prasto palaikų išlikimo) pateikiami palaikų aprašymo dalyje. Antropologinės analizės atliktos *in situ*, nejudinant palaikų dėl DPAA institucijos palaikų ekshumavimo protokolų gairių ir siekiant neužteršti DNR mėginių.

Tyrimų metu aptiktus radinius valė ir šifravo Kristen Baker ir Megan Ingvoldstad, fotofiksaciją atliko I. Čičiurkaitė. Aptikti radiniai repatrijuoti kartu su palaikais.

Palaikų repatrijavimui, pagal 1973 m. spalio 26 d. Strasbūre priimtą sutarimą dėl mirusiųjų kūnų pervežimo, kiekvieniems palaikams buvo išduoti *laissez-passer* (mirusiojo kūno leidimas). Pagal taisyklės šiam leidimui gauti, buvo kreiptasi į Nacionalinį visuomenės sveikatos centrą prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Pastarieji uždėjo plombas ant karstų ir išdavė leidimus. 2021 m. rugsėjo mėn. 16 d. JAV karių palaikai iškilmingai išlydėti į Nebraską. Ceremonijoje dalyvavo krašto apsaugos viceministras Margiris Abukevičius, JAV ambasadorius Lietuvoje Robert S. Gilchrist, Lietuvos kariuomenės vadovybės atstovai, Lietuvos ir JAV kariai (*priedas Nr. 3*). JAV Ofuto oro pajėgų bazėje esančioje Karo belaisvių ir žuvusiųjų tarnybos apskaitos agentūros laboratorijoje bus atliekami DNR tyrimai po kurių palaikai bus perduoti artimiesiems.

Ataskaita išspausdinta 2 egzemplioriais, kurie pateikti KPD Teritorijų planavimo ir paveldo tyrimų organizavimo skyriui, skaitmeninė ataskaitos kopija perduota užsakovui. Tyrimų medžiagos originalai ir skaitmeninės kopijos saugomos VšĮ „Kultūros vertybių globos tarnyba“ ir MB „Arksaika“ archyvuose.

ANKSTESNIŲ ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ APŽVALGA

2011 m. Macikuose, Vilties g., archeologas M. Petkus vykdė archeologinius tyrimus, kurių metu viso ištyrė 51 m² plotą, tačiau jokių archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių ir palaidojimų neaptiko³.

2014 m. archeologinius žvalgomočius tyrimus Macikuose, buvusioje karo belaisvių stovyklos kapinių teritorijoje ir už jos ribų vykdė E. Abromavičius. Jų metu, buvo iširtas 435 m² plotas įvairaus dydžio perkasomis. Kapinių viduje buvo iširtos 4 perkasos. Perkasoje Nr. 1 buvo aptiktos 2 ūkinės paskirties duobės ir 7 galimai kapų duobės, kurios ėjo šalia viena kitos ir buvo orientuotos šiaurės pietų kryptimi, buvo taisyklingo stačiakampio formos. Kapo duobė taip pat buvo aptikta ir perkasoje Nr. 5. Perkasoje Nr. 2 aptikta ūkinės paskirties duobė, perkasoje Nr. 3 aptikti buvusio pastato pamatai, perkasoje Nr. 4 aptiktos tik kelios ūkinės paskirties duobės. Perkasose Nr. 1 – Nr. 4 buvo aptiktas nemenkas radinių kiekis, viso 82 vienetai. Pagrindinę radinių grupę sudaro kasdieninės apyvokos daiktai, tai variniai šaukštai, aliumininiai maisto indeliai. Taip pat nemažą kiekį radinių sudarė belgų kariuomenės uniforminės sagos su liūto ženklu. Perkasoje Nr. 6 buvo aptikti 2 perkasimai, kurie, kaip paaiškėjo, yra buvusios „Rusų zonos“ tvoros liekanos. Perkasose Nr. 7 ir Nr. 8 jokių struktūrų ar radinių aptikta nebuvo⁴.

2017 m. archeologas D. Balsas Hartfordo universiteto (JAV) užsakymu Macikų kapinėse vykdė archeologinius žvalgymus georadaru (GPR) ir elektros varžos matavimo (ERT) metodais. Žvalgyti du plotai 8x10 m dydžio, viso 160 m². Aptiktos įvairios anomalijos, pora iš jų galimai sietinos su kapais. Prieita išvados, kad nedestrukciniai tyrimai turi būti pratęsti platesne imtimi, kad atsekti galimą kapų duobių sistemą, taip pat tiriama teritorija į R nuo kapinių⁵.

2018 m. archeologas D. Balsas H. Zudermano g. žvalgė elektros kabelio tranšėją, apie 277 m ilgio atkarpą, viso 83,1 m² plotą. Archeologinių vertingųjų savybių neaptikta, surasti menkaverčiai XX a. radiniai⁶.

2019 m. archeologas dr. T. Rimkus, bendradarbiaujant su archeologais dr. R. Vengaliu ir dr. J. Burks (JAV) neinvaziniais metodais „georadaru“ ir „magnetometru“ atliko archeologinius žvalgymus. Macikų stovyklos ir lagerio kapinių teritorijoje žvalgymai atlikti apie 1,027 ha dydžio kapinių plote. Macikų stovyklos ir lagerio teritorijos aplinkoje žvalgyti trys plotai - plotas I apie 0,43 ha, plotas II apie 0,97 ha ir plotas III apie 2,56 ha dydžio. Iš viso žvalgytas apie 4,99 ha plotas.

3PETKUS, M. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) Šilutės r. sav. Macikų k., Vilties g. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita*. Klaipėda, 2012. Ataskaitą pateikė autorius.

4 Informaciją suteikė E. Abromavičius.

5 BALSAS, D. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav. Macikų k., H. Zudermano ir Vilties g.2 2017 m. archeologinių žvalgymų ataskaita*. Klaipėda, 2018. Ataskaitą pateikė autorius.

6 BALSAS, D. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav. Macikų k., H. Zudermano g. 2018 m. archeologinių žvalgymų ataskaita*. Klaipėda, 2019. Ataskaitą pateikė autorius.

Tyrimų metu nustatyta, kad Macikų karo belaisvių stovyklos ir lagerio objektų komplekso (17035) saugomų kapinių teritorijoje gali būti 1076 kapai, kapinėse yra išlikę buvusių karo belaisvių stovyklos pastatų pamatai, stačiakampio formos struktūros – aptvarai iš žemės pylimų, tikėtina pastatų vietos, galimai R kapinių dalyje palaidojimų nėra. Keltina prielaida, kad kapinės čia įrengtos ir naudotos sovietiniu lagerio laikotarpiu.

Macikų karo belaisvių stovyklos ir lagerio teritorijos aplinkoje, tyrimų plote Nr. 3, lokalizuotos trys teritorijos, kuriose galimai yra kapų. I. Didelės kapinės, užimančios apie 2700 m² trikampio formos plotą, aptiktos į Š nuo saugomų Macikų kapinių. Čia galimai palaidota apie 1000 asmenų. Keltina prielaida, kad kapinės čia įrengtos ir naudotos tik sovietiniu lagerio laikotarpiu. II. Bent dvi kapų grupės aptiktos apie 2500 m² dydžio teritorijoje į R nuo saugomų Macikų kapinių, tikslus kapų skaičius nėra aiškus, tikėtina apie 20. Tikėtina, kad čia palaidoti žuvę JAV ir Kanados karo belaisviai. Šioje vietoje turėtų būti lokalizuojamos Macikų karo belaisvių kapinės kuriose laidota vokiškuoju laikotarpiu. III. Trečioji teritorija apie 225 m² ploto, kurioje galimai yra keli kapai, lokalizuota ties įvažiavimu į vandenvalos įrenginių teritoriją⁷.

2021 m. Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g., saugomoje Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijoje vykdyti detalieji archeologiniai tyrimai (vad. I. Čičiurkaitė)⁸. Tyrimų metu nustatytos 2019 metų tyrimų metu aptiktų kapinių ir galimų laidojimo vietų (teritorijos I-III) ribos:

Teritorija I – karo belaisvių stovyklos „Stalag 331“ kapinės (1941-42 m.) – 79x3-47 m dydžio, 2220 m² ploto teritorija, kurioje palaidota 860-900 mirusiųjų.

Teritorija II – karo belaisvių stovyklos „Luftlag VI“ kapinės (1943-44 m.) – 24x11 m dydžio, 264 m² ploto teritorija, kurioje palaidota 10 mirusiųjų.

Teritorija III – 225 m² dydžio teritorijoje iširtos 2 perkastos, bendras 20 m² dydžio plotas. Kapų neaptikta, tikėtina, kad 2019 m. fiksuotos anomalijos yra lokali grunto mineralizacija.

---

⁷ RIMKUS, T. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav. Macikų k., H. Zudermano g. 2019 m. archeologinių žvalgymų ataskaita*. Klaipėda, 2019. Ataskaitą pateikė autorius.

⁸ ČIČIURKAITĖ, I. *Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035), H. Zudermano g., Macikų k., Šilutės r. sav. detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita*. Vilnius, 2021. Ataskaita saugoma VŠĮ „Kultūros vertybių globos tarnyba“ archyve.

ISTORINIŲ DUOMENŲ APŽVALGA

Šilutės (Macikų) karo belaisvių lageris iš pradžių vadinosi Stalag 331, o 1941 m. spalio arba gruodžio mėn. buvo pervadintas į Stalag I C. Vokietijos teritorijoje daugėjant antihitlerinės koalicijos karo aviacijos belaisvių skaičiui, 1943 m. liepos mėn. Macikuose vokiečiai įkūrė lagerį Stalag Luft VI (*Stalag Luft (Luftwaffe-Stammlager)*) – bazinis sąjungininkų oro pajėgų karo belaisvių lageris). Jis buvo skirtas į nelaisvę patekusiems britų, amerikiečių, kanadiečių, australų, Naujosios Zelandijos ir kitų sąjungininkų karinių oro pajėgų kariams. *Luft* tipo stovyklose buvo laikomasi Ženevos konvencijos reikalavimų. Karo pabaigoje prieš prasidedant evakuacijai, 1944 m. liepos mėnesį, Macikų Stalag Luft VI lageryje kalėjo 3 623 belaisviai, tarp jų 2 063 amerikiečiai⁹.

Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovykloje Stalag Luft VI žuvo trys JAV karinių oro pajėgų kariai:

1. Seržantas **Walter Nies** (1920-1944.05.27), dalinys: 96 bombonešių eskadrilė, 2 bombonešių grupė. B-17 bombonešio uodegos kulkosvaidininkas. Lėktuvas vokiečių naikintuvų numuštas 1944 sausio 24 d. virš Balkanų, pilotui pavyko lėktuvą nuleisti paplūdimyje netoli Ulcinio, Juodkalnijoje¹⁰. Pastarajame įgula ir buvo sučiupta, nusiųsta į Frankfurtą, iš ten seržantas papuolė į Macikų belaisvių stovyklą. Pašautas 1944 m. gegužės 27 d. paryčiui einant į tualetą: *seržantas sirgo dizenterija ir auštant jam skubiai reikėjo pasinaudoti tualetu. 5:40 val. (likus 20 minučių iki leidimo išeiti iš barakų) pakilo nuo gulto ir išėjo pro dėl kažkokių priežasčių neužrakintas duris. Einant link tualetu, kareivis iš sargybos bokšto jį nušovė. Kulka pataikė į dešinę pilvo pusę ir išėjo pro nugarą*¹¹. Stovyklos apsauga dar 20 minučių neleido nuvežti sužeisto seržanto medikams. Nugabentas į ligoninę mirė po 12 valandų¹². Palaidotas kape Nr. 3.
2. Seržantas **George B. Walker** (1918-1944.04.27), dalinys: 369 bombonešių eskadrilė, 306 bombonešių grupė. B-17 bombonešio inžinierius ir viršutinio bokštelio kulkosvaidininkas. Lėktuvas numuštas 1944 m. vasario 3 d. Vokietijoje prie Wilhelmshaven. Išsigelbėjo, tačiau

⁹ ARBUŠAUSKAITĖ A, BUBNYS, A. *Šilutės (Macikų) nacių karo belaisvių stovyklos 1939-1944 m. metais. Macikų mirties namai*. V., 2015, p. 18-59.

¹⁰ Casualty questionnaire by 2d Lt Eugene K. Ralph, MACR 1988. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

¹¹ Technical Sergeant (T Sgt) Linden Vought, cited in C. Allen Foreman, *An Airman's Odyssey*, (Bloomington, IN: AuthorHouse, 2007), 99; and "Another American Shot and Denied Care for 20 Minutes," File "12-135, Book 3," Box 173, Entry 143, RG 153: Records of the Office of the Judge Advocate General, NARA. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

¹² Sgt Linden Voight, <http://www.b24.net/pow/stalag6.htm>; Affidavit extract of T Sgt Francis S. Paules, 23-24 August 1945, File "12-135, Book 3," Box 173, Entry 143, RG 153, NARA. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

Neuharlingersiel mieste, Vokietijoje buvo sučiuptas ir papuolė į Macikų belaisvių stovyklą¹³. 1944 m. balandžio 27 d. su dar vienu karo belaisviu bandė pabėgti iš stovyklos tačiau buvo pastebėti griovyje prie perimetro tvoros, susigrūmė su lagerio sargyba, grumtynių metu žuvo pašautas į krūtinę¹⁴. Kitą rytą jo kūnas buvo nuvežtas į Raudonojo Kryžiaus patalpas, suvyniotas į antklodę ir paruoštas palaidoti. Jis buvo palaidotas netoli stovyklos esančiose nedidelėse kapinėse. Remiantis vokiečių įrašais – Heydekrug kalinių stovyklos kapinėse, kape Nr. 2¹⁵.

3. Seržantas **William F. Teaff** (1918-1944.07.10), dalinys 351 bombonešių eskadrilė, 100 bombonešių grupė. B-17 bombonešio radistas. Lėktuvas numuštas 1944 m. kovo 6 d. Vokietijoje prie Quackenbrück per bombardavimo misiją Berlyne¹⁶. Likę gyvi įgulos nariai buvo išsiųsti į Oldenburgo oro bazę, iš ten keli papuolė į Macikų belaisvių stovyklą. Būdamas karo belaisviu susirgo difterija. Mirė 1944 m. liepos 10 d. gydomas Macikų kaime, pasak chirurgo dėl difterijos komplikacijų – podifterinio plaučių ir širdies paralyžiaus¹⁷. Palaidotas šalia kitų, kape Nr. 4.

Be trijų amerikiečių lakūnų žuvusių Stalag Luft VI karo belaisvių stovykloje, kapinėse palaidotas dar vienas sąjungininkų karys – karininkas Keith O. Perry (1921-1943.08.23) iš Vankuverio, Kanadoje, tarnavęs 405-ojoje Kanados karališkųjų oro pajėgų eskadrilėje. Jo bombonešis *Halifax* buvo numuštas 1943 m. balandžio 4 d. karininkas buvo sugautas Zuid-Beijerland mieste Nyderlanduose. Iš ten buvo nusiųstas į Stalag Luft III stovyklą Sagane, Vokietijoje. Po to buvo perkeltas į Stalag Luft VI karo belaisvių stovyklą¹⁸. 1943 m. rugpjūčio 23 d. pasak britų stovyklos atstovo RAF (Royal Air Force) seržanto James A. G. Deans, WO Perry (*Warrant Officer*) mirė po trumpos ligos, nors per tą laiką jam buvo suteikta geriausia medicininė

---

¹³ Missing Air Crew Report (MACR) 2494, the Missing Air Crew Reports of the U.S Army Air Forces, 1942-1947, National Archives Microfilm Publication M1380, Record Group (RG) 92: Records of the Office of the Quartermaster General, National Archives and Records Administration (NARA), College Park, MD. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021

¹⁴ Edgar A. Jurist, File “14. Lithuania, Stalag Luft VI,” internal JCSD file; <http://www.b24.net/pow/stalag6.htm>; letter from Edgar A. Jurist to H.R. Harmon, 10 January 1946, MACR 2494 and Individual Deceased Personnel File (IDPF) for George B. Walker, Staff Sergeant (S Sgt), 34147240, RG 92, National Personnel Records Center, St. Louis, MO. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021

¹⁵ Memo “Retention Deferred Search Roster, Russia,” 28 October 1953, IDPF for S Sgt Walker. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

¹⁶ MACR 3020. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

¹⁷ Medical Certificate,” 11 July 1944, MACR 3020 and IDPF for William F. Teaff, T Sgt, 35586750. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

¹⁸ Prisoner card for Warrant Officer (WO) Keith O. Perry, and “Circumstantial Report,” 4 April 1943, service casualty file for WO Keith Oliver Perry, R87712, Volume 28409, Series RG 24, Library and Archives Canada, Ottawa, Ancestry.com. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

pagalba iš dviejų gydytojų¹⁹. Pagal jo mirties liudijimą jis mirė nuo ūminės geltonosios kepenų atrofijos²⁰. Palaidotas kape Nr. 1.

Photograph 13. The casualties: WO Keith O. Perry, top left; S Sgt George B. Walker, top right; S Sgt Walter Nies, bottom left; T Sgt William F. Teaff, bottom right.

Pav. 1. Viršuje kairėje – Keith O. Perry, viršuje dešinėje – George B. Walker, apačioje kairėje – Walter Nies, apačioje dešinėje – William F. Teaff (psl. 44)²¹.

Daugiau jokių žuvusiųjų sąjungininkų Stalag Luft VI kapinėse nelaidojo, kol vokiečiai naudojo stovyklą tokiu pavadinimu²².

¹⁹ Letter from Sergeant (Sgt) James A.G. Deans to Mrs. Roy A. Perry, 11 September 1943, FindaGrave.com. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

²⁰Dr. Urgler, "Death Certificate," 31 August 1943, service casualty file for WO Perry. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

²¹ Visos šioje ataskaitos skiltyje pateikiamos nuotraukos yra iš: Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

²²1993 m. JCSD pasiteiravo ar kitos šalys galėjo turėti stovyklos LUFT VI aukų. Didžiosios Britanijos ambasada Vašingtone atsakė, kad jie ieško informacijos apie tris karius iš Britanijos karališkųjų oro pajėgų. Pastarieji buvo numušti virš Vokietijos, pabėgo iš Stalag Luft VI stovyklos tačiau buvo sugauti ir kaip manoma vėliau nužudyti gestapo. Tačiau tvirto pagrindo, kad buvo palaidoti Šilutėje nėra.

Stalag Luft VI karo belaisvių stovyklos laikotarpiu buvo geriausiai dokumentuojamos belaisvių aukos ir laidojimo informacija. Pirmasis sąjungininkų karys palaidotas Stalag Luft VI kapinėse buvo kanadietis Keith O. Perry. Pagal jo vokišką laidojimo kortelę buvo „palaidotas P.O.W. kapinėse ties Heydekrug, apie 100 m į ŠV nuo stovyklos kampo kape Nr. 1“²³. Laidotuvės vyko su karinės pagarbos ceremonija įskaitant vainikus iš Kanados karališkųjų oro pajėgų (RCAF) ir Liuftvafės. Kapavietė buvo užtvirta nedidele medine tvorele, o kaliniai pastatė medinį kryžių. Keith O. Perry laidotuvių nuotraukos buvo nusiųstos jo motinai kartu su kario identifikavimo žetonais²⁴.

Photograph 1. Photographs of WO Perry's funeral, July 1943. The photograph below, although purported to be from WO Perry's funeral, is more likely that of S Sgt George B. Walker, killed in April 1944. The military overcoats – unusual for an August funeral – resemble those that appear in Photographs 5.⁹⁶

Photograph 2. Photographs of WO Perry's funeral, July 1943, from FindaGrave.com and the Canadian Virtual War Memorial. Photo on left has been enhanced to emphasize the proximity of the buildings in the background. (Note that the hexagonal casket shape is different than the simple box appearing in Photograph 1.)

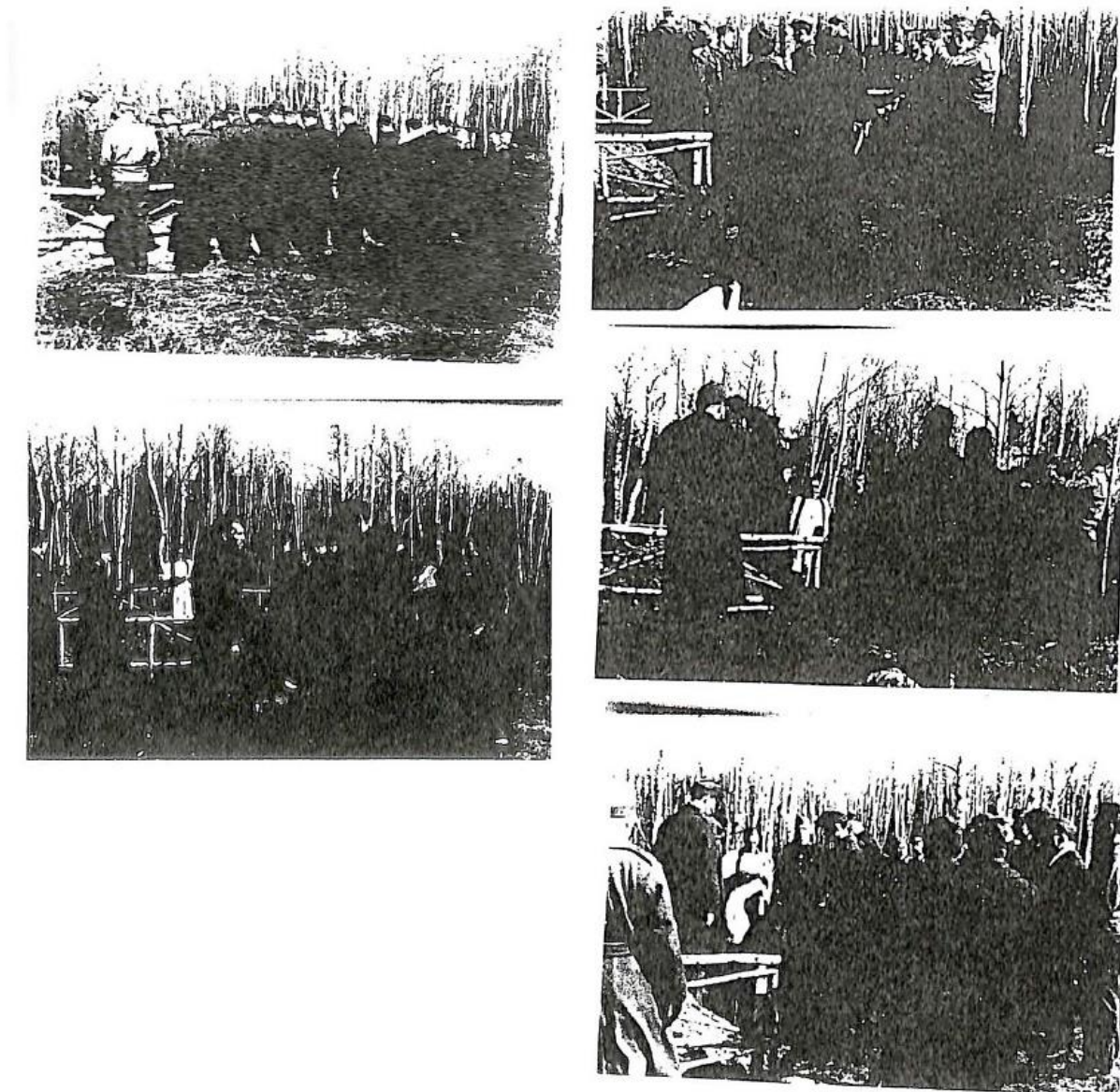
Pav. 2-3. Keith O. Perry laidotuvių nuotraukos, 1943 m. liepos mėn. Kairėje pusėje žemiau esanti nuotrauka sprendžiant pagal kariškių vilkimus paltus, tikėtina, kad yra ne K. O. Perry, o George B. Walker laidotuvių, vykusių 1944 m. balandžio mėn. (psl. 32). Dešinėje pusėje – 1943 m. liepos mėn. K. O. Perry laidotuvės (nuotrauka iš FindaGrave.com ir virtualaus Kanados karo memorialo (psl. 33).

NOTE: In 1993, JCSD enquired whether other nations might have unresolved casualties from *Stalag Luft 6*. The British embassy in Washington replied that they were seeking information on three soldiers, nominally associated with the camp: WO Edward Callander, 1061420; WO George John William Grimson, 631689; and WO Roland Brainerd Townsend-Coles, 625503, all of the British Royal Air Force (RAF). These men had been shot down over Germany, escaped from *Stalag Luft 6*, were recaptured, and presumed to have been murdered by the Gestapo afterward. There does not appear to be any solid basis to believe their remains were buried in Heydekrug, however. (Letter from S. D. Pattison to Colonel [Col] Paul Vivian, 17 September 1993, and Letter from Ms Beverley A. Webb, Commonwealth War Graves Commission, to Mr. George B. Spenceley, 20 October 1993, File “14. Lithuania, Stalag Luft VI,” internal JCSD file.). Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

²³ German burial card for WO Perry, and English translation, service casualty file for WO Perry. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021. M.

²⁴ Letter from Sgt James A.G. Deans to Mrs. Roy A. Perry, 11 September 1943, FindaGrave.com. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021. M.

Seržanto George B. Walker mirusio 1944 m. balandžio 27 d. kapas buvo pažymėtas baltu beržiniu kryžiumi. Remiantis buvusio kalinio prisiminimais, jis buvo palaidotas „*nedideliame kapinių sklype, jaunų beržų giraitės pakraštyje*“. Šeši jo bendrašygiai paguldė kūną už tūkstančio mylių nuo jo gimtosios Karolinos. Vienintelis namų prisiminimas buvo ant karsto užvyniota Amerikos vėliava²⁵.

Photograph 4. Photocopies of photographs of S Sgt Walker’s funeral, found in JCSD’s legacy paper files.

Pav. 4. George B. Walker laidotuvių nuotraukų kopijos rastos JCSD popierinėse bylose (psl. 35).

²⁵ Sgt Tom McHale, cited in “Taps,” <https://www.b24.net/powStalag6.htm>. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

Seržantas Walter Nies nušautas 1944 m. gegužės 27 d. taip pat kaip ir visi buvo palaidotas su visomis deramomis karinėmis iškilėmis²⁶.

Photograph 3. The funeral of the 1944 interment of S Sgt Walter Nies – one of the three U.S. soldiers that died in Stalag Luft 6 in 1944 – into the Heydekrug POW Camp Cemetery. Taken from a new scan of the original negatives. The inscription on the grave to the right reads, “BORN, Date Unknown / DIED, Aug 23, 1943.” Canadian Warrant Officer Keith Oliver Perry perished on 23 August 1943.|

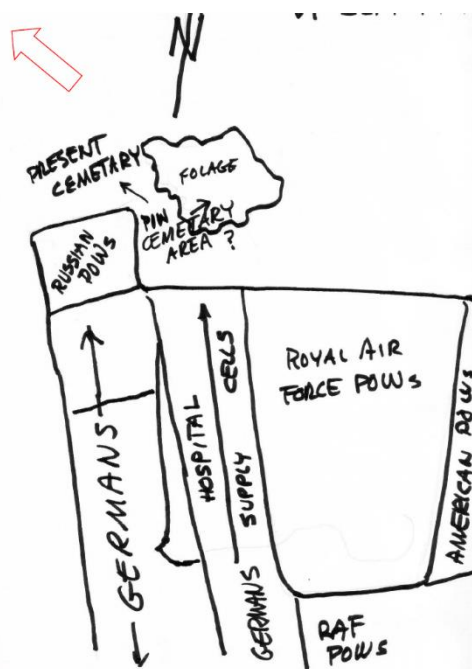
Pav. 5. 1944 m. Walter Nies laidotuvės (psl. 34).

Seržantas William F. Teaff mirė 1944 m. liepos 10 d., buvo palaidotas šalia kitų trijų aukų. Laidotuvių nuotraukos skirtingai nei ankstesnių laidojimo ceremonijų iki šiol nerastos. Po seržanto laidotuvių praėjus trims dienoms vokiečiai evakavo stovyklą²⁷.

²⁶ Tom McHale, cited in “Field Burial,” <http://www.b24.net/pow/stalag6.htm>. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

²⁷ Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021, p 13.

1948 m. Amerikos kapų registracijos komanda (The American Graves Registration Command – toliau AGRC) sovietų vyriausybei pateikė 24 sovietų teritorijoje žuvusių amerikiečių sąrašą. Sovietai nustatė 16 palaikų palaidojimo vietas išskyrus penkių civilių ir trijų kariškių žuvusių Stalag Luft VI karo belaisvių stovykloje²⁸. 1950 m. AGRC suteikė sovietams papildomos informacijos apie dingusius karius ir paprašė atlikti antrą paiešką²⁹. 1951 m. gruodį sovietai JAV ambasadai Maskvoje pranešė, kad iškasė 9 Stalag Luft VI stovyklos karo belaisvių kapus, tačiau jų tapatybės nenustatė todėl nedelsiant juos perlaidojo į tą pačią vietą. AGRC padarė išvadą, kad sovietai neleis atidengti palaikų su antropologu, o palaikų atidengimas be antropologo padarys daugiau žalos tapatybės nustatymo įrodymams surinkti. Dėl šių priežasčių palaikų paieška buvo sustabdyta³⁰. Iki šiol nėra žinomi sovietų paieškos protokolai ar kitokie dokumentai leidžiantys nustatyti kas vykdė ir kur ieškojo žuvusių Amerikos karo belaisvių. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, 1992 m. gruodžio 31 d. JAV ir Rusijos jungtinė karo belaisvių reikalų komisija (POW/MIA Affairs) palaikų paiešką atnaujino. Buvo surinkta daugiau informacijos, stovyklos piešinių, eskizų bei laidotuvių nuotraukų ir pakartotinai apklausti buvę kaliniai. Nustatyta, kad anksčiau turėtuose duomenyse buvo itin daug klaidų, ne taip nurodytos pasaulio šalys ir atstumai todėl pradėta iš naujo ieškoti kapinių vietos.

Map 5. Sketch of Stalag Luft 6, northwestern corner, as drawn by S Sgt Claude Watkins. The red arrow points northward.

Page 27 of 44

Pav. 6. Stalag Luft 6 eskizas nupieštas seržanto Claude Watkins (psl. 27).

²⁸ Memo "Search and Recovery of World War Deceased in Russia," 26 December 1950, IDPF for S Sgt Walker. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

²⁹ American Embassy in Moscow to Soviet Ministry of Foreign Affairs, Note 88, 29 May 1950, attached to John E. Horner, Despatch Moscow 673, 29 May 1950, RG 59, NARA. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

³⁰ Memo "Deferred Search Roster – Russia," 17 November 1953, IDPF for S Sgt Walker. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

2006 m. rugsėjį bendra JCSD-JPAC (JCSD- the U.S. – Russia Joint Commission on POW-MIA Affairs – JAV ir Rusijos jungtinė karo belaisvių reikalų komisija; JPAC –Joint POW/MIA Accounting Command - JAV Gynybos departamento karo belaisvių ir dingusių kovos veiksmuose apskaitos agentūros apskaitos komanda) komanda išvyko į Šilutę tirti Stalag Luft VI vietovės. Ekspedicijos dalyviai akcentavo, kad buvusių stovyklos pastatų beveik neišlikę apart didelių sovietmečio kapinių. Grupė kalbino kapinių administratorę Rožę Šinkūnienę ir vietos žurnalistą Stasį Malinauską (pavardės gali būti nurodytos klaidingai dėl vertimo klaidų amerikiečių ataskaitoje). Grupė susiejo teritoriją ŠV stovyklos kampe, kuri matoma 1944 m. aero fotografijose su Stalag Luft VI kapinėmis. JPAC komanda padarė keletą kapinių vietos nuotraukų, nurodydama, kad beržų giraitė šalia žvyrkelio buvo vienintelė 206 m. tyrimų sritis. Jų dėmesį patraukė anomalija, kur jų spėjimu 1951 m. sovietai galėjo ekshumuoti ir vėl palaidoti devynis kapus. Grupė rekomendavo grįžti ir ištirti anomaliją, kad nustatytų ar tai 1951 m. tyrimų vieta³¹.

Tuo metu buvo inicijuojami palaikų pagerbimo susitikimai, kalbinti vietos gyventojai, kelis kartus apžiūrėta tikėtina vieta, tačiau dėl didelės tikimybės atidengti sovietų karo belaisvių palaikus, palaikų paieškos ir kapinių lokalizavimo darbai archeologiniais metodais nebuvo vykdomi iki 2014 m. Pastaraisiais Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras užsakė archeologinius tyrimus lagerio kapinėms tirti. 2017 m. seržanto George B. Walker šeima domėjosi galimybe tęsti palaikų paieškos darbus ir DNR mėginių kaupimu. 2017 m. geofizikinius tyrimus turėjo atlikti Dr. Richard A. Freund tuo metu tyręs Vilniaus Didžiąją sinagogą, tačiau pastarasis pateikė išvadas remdamasis 2006 m. tyrimais³². 2019 m. buvo suformuota nauja komanda: archeologas dr. T. Rimkus, dr. R. Vengaliu ir dr. J. Burks (JAV) neinvaziniais metodais „georadaru“ ir „magnetometru“ atliko archeologinius žvalgymus, nustatė tris kapinių teritorijas. 2021 m. vykdant detaliuosius archeologinius tyrimus siekiant nustatyti minėtų teritorijų ribas ir palaidojimų skaičių aptikti, ekshumuoti ir repatrijuoti trijų JAV karinių oro pajėgų karių palaikai.

---

³¹ Robert Mann, “Report of Investigation 2006, CIL-137, Investigation in Lithuania, 9 Through 12 September 2006,” 14-15, internal DPAA memorandum. Kaip nurodyta Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021.

³² Burton, E. *Undersolved American losses from Stalag Luft 6, Šilutė, Lithuania, Incident 242-J*. 2021, p-20.

TYRIMŲ METODAI IR EIGA

2021 m. vykdant 2019 m. aptiktų galimų Macikų karo belaisvių stovyklos ir lagerio teritorijos aplinkoje esančių kapinių teritorijų patikros ir lokalizavimo darbus trijose teritorijose, vienoje jų – teritorijoje Nr. II aptikti JAV karo belaisvių žuvusių Stalag Luft VI karo belaisvių stovykloje palaikai. Teritorijoje Nr. II. Ištirtos 5 perkastos, bendras 157 m² dydžio plotas, perkasoje Nr. 9 aptikta 10 individualių palaidojimų³³, kurių trys nustatyti kaip JAV karinių oro pajėgų lakūnai: seržantas Walter Nies, seržantas George B. Walker ir seržantas William F. Teaff bei Kanados karališkųjų oro pajėgų karininkas Keith O. Perry.

Kadangi kapinių patikros ir lokalizavimo užsakovas Šilutės r. savivaldybės administracija, dėl viešųjų pirkimų procedūrų užsakovai nesutiko, kad tuo pačiu pagrindu būtų ekshumuoti ir žuvę JAV kariai, buvo pateiktas atskiras archeologinių tyrimų projektas JAV karių ekshumavimui.

JAV lakūnų palaikų preparavimo darbus vykdė JAV gynybos departamento DPAA institucijos (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) atstovės Kristen Baker ir dr. Megan Ingvoldstad.

Perkasa suformuota pagal geofizikinių tyrimų rezultatus, tikėtinų kapų vietoje. Perkastos orientaciją sąlygojo geofizikinių tyrimų rezultatai. Perkasa tirta iki žemio, paviršinius sluoksnius šalinant mechanizuotai. Pasiekus kapų duobių įkasimo lygį, atlikta perkastos pjūvių ir kiekvienos kapo duobės fotofiksacija. Perkasoje Nr. 9 aptiktiems kapams buvo suteikta numeracija nuo 1 iki 10. Nustatytos kiekvienos kapo duobės koordinatės ir išmatavimai. Turimais istoriniais duomenimis, šiose, atskirose Stalag Luft VI karo belaisvių kapinėse turėjo būti palaidoti 4 asmenys. Tačiau 2019 m. geofizikinių tyrimų duomenimis fiksuota galimai 10 palaidojimų. Siekiant nustatyti kurie trys yra JAV lakūnų kapai bei vykdant Šilutės r. savivaldybės užduotį – pagal galimybę nustatyti galimą tautinę priklausomybę ir palaidojimo laikotarpį, - preparuoti visi atskirose kapinėse atidengti kapai (išskyrus Kanados karininko K. O. Perry dėl itin gerai išlikusio karsto dangčio (šis karstas matomas ir istorinėje fotografijoje - pav. Nr. 3) nuspręsta palaidojimo neardyti (kapas Nr. 6).

Išpreparavus kapus atlikta fotofiksacija, pildoma lauko palaikų aprašymo forma, kurioje užfiksuojami matmenys, gyliai, palaikų pozicija duobėje, radiniai ir jų vieta. Taip pat *in situ* (jei įmanoma) nustatyta lytis, amžius, traumas ir patologijos, anatominės variacijos, dantų būklė, išmatuoti šlaunikauliai. Antropologinės analizės duomenys (negausūs dėl prasto palaikų išlikimo)

---

³³ Detaliau žiūrėti: ČIČIURKAITĖ, I. *Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035), H. Zudermano g., Macikų k., Šilutės r. sav. Detaliųjų archeologinių tyrimų ataskaita*. Vilnius, 2021.

pateikiami palaikų aprašymo dalyje. Antropologinės analizės atliktos *in situ*, nejudinant palaikų dėl DPAA institucijos palaikų ekshumavimo protokolų gairių ir siekiant neužteršti DNR mėginių.

Aptikti radiniai fiksuoti *in situ*, po fotofiksacijos radiniai iškelti, nuvalyti, atlikta fotofiksacija ir repatrijuoti kartu su palaikais.

Perkasa suskirstyta 1x1 m dydžio kvadratais. Perkastos ir kapų duobių aprašymuose pateiktos kampų koordinatės LKS94, o paviršiai fiksuoti Lietuvos aukščių sistemoje LAS07. Perkasa baigus tyrimus užkasta ir užsėta žole (*nuotr. Nr. 28*).

Perkasa Nr. 9

Perkasa Nr. 9 (kv. A-D/1-22) tirta teritorijos Nr. II centrinėje dalyje, siekiant lokalizuoti Stalag Luft VI karo belaisvių stovyklos kapines. Žemės paviršius – šienaujama pieva (*nuotr. Nr. 1-2*). Perkasa ilgosiomis kraštinėmis orientuota ŠR-PV kryptimi, 28-208° (kai Š=0°). Perkasa kasta 3,5x22 m dydžio, stačiakampio formos, bendro 77 m² dydžio (*planai Nr. 1-2, brėž. Nr. 1*).

Perkastos kampas.	X (šiaurės plotuma)	Y (rytų ilguma)	Z (aukštis)
1. ŠV	6138785,93	6138785,93	6,33
2. ŠR	6138784,28	342943,01	6,16
3. PR	6138764,88	342932,64	6,34
4. PV	6138766,53	342921,13	6,31

Perkasa suskirstyta 1x1 m dydžio kvadratais. ŠR-PV kryptimi skaičiais 1-22, PR-ŠV kryptimi raidėmis A-D (*brėž. Nr. 1*). Perkastos vietoje žemės paviršius nežymiai kyla ŠR-PV kryptimi nuo H_{abs} 6,16 iki H_{abs} 6,34 m aukščio.

Mechanizuotai nukasus iki 0,5 m storio velėnos sluoksnį visoje perkasoje atidengtas dirvožemio (šviesiai pilkos smėlingos žemės) sluoksnis (*nuotr. Nr. 3-6*). Jo storis kinta nuo 0,15 m iki 0,3m. Po dirvožemiu, 0,2–0,36 m gylyje, visoje perkasoje pasiektas įžemis – gelsvas smėlis.

0,3–0,45 m gylyje, įžemio fone pradėjo ryškėti kapų duobių kontūrai. Atidengta 10 individualių kapų duobių Nr. 1–10 (*nuotr. Nr. 8-10, 27*). Fiksuota viena kapų eilė orientuota ŠR-PV kryptimi. Tarpai tarp kapų yra 0,41-1,7 m. Kapai numeruoti pradedant nuo PV į ŠR.

Kapų duobėse Nr. 2-3, 6-9 ir šalia Kapo Nr. 10 fiksuotos kiek mažesni įkasimai galvų srityje arba beveik per visą kapo ilgį – siejami su 1951 m. sovietų vykdyta JAV karių palaikų paieška.

Kapas Nr. 7

(planas Nr.1-2; brėž. Nr. 1; nuotr. Nr. 12-16)

Seržantas **William F. Teaff**, dalinys 351 bombonešių eskadrilė, 100 bombonešių grupė. B-17 bombonešio radistas.

Kapo duobės centro koordinatės ir aukščiai (LKS 94, Lietuvos aukščių sistema)		
X	Y	Z
Šiaurės plotuma (m)	Rytų ilguma (m)	Aukštis (m H_{abs})
6138777,73	342937,33	5,66

Kapo duobė atidengta kv. A-D/8-9, 0,45 m gylyje. Užpildą sudaro permaišytas gelsvo smėlio su dirvožemiu gruntas. Duobė yra pailgo netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 1,08 m pločio ir apie 2,47 m ilgio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota ŠV–PR kryptimi (nuotr. Nr. 12).

Kapo gylis nuo dabartinio žemės paviršiaus apie 1,25 m, į žemį įgilinta apie 0,5 m. Palaidotas 55-45 cm pločio ir 190 cm ilgio karste, siaurėjančiame kojūgalyje. Palaikai atidengti 1,02-1,2 m gylyje (nuotr. Nr. 13, 16). Palaikų ilgis 186 cm, dubens plotis – 31 cm. Mirusysis palaidotas aukštelninkas, galva orientuotas į PR. Kaukolė ir krūtinės sritis išjudinta iš vietos. Anatomicinėje padėtyje dalis krūtinės slankstelių, dubuo ir kojos. Kojos ištiestos, ties keliais suglaustos. Palaikai išlikę vidutiniškai ~65%.

Nustatyta, kad palaidotas 25+ metų amžiaus, 167,7 cm ūgio, vyras. Traumos ir patologijos nenustatytos.

Radiniai: dešinėje krūtinės pusėje aptiktas JAV kario identifikacinis žetonas (nuotr. Nr. 15). Juosmens srityje rastos dvi sagutės (nuotr. Nr. 14).

Žetono užrašas:
WILLIAM F. TEAFF
35586750 T43 0
C

Kapas Nr. 8

(planas Nr.1-2; brėž. Nr. 1; nuotr. Nr. 17-22)

Seržantas **George B. Walker**, dalinys: 369 bombonešių eskadrilė, 306 bombonešių grupė. B-17 bombonešio inžinierius ir viršutinio bokštelio kulkosvaidininkas.

Kapo duobės centro koordinatės ir aukščiai (LKS 94, Lietuvos aukščių sistema)		
X	Y	Z
Šiaurės plotuma (m)	Rytų ilguma (m)	Aukštis (m H_{abs})
6138779,28	342938,12	5,68

Kapo duobė atidengta kv. A-D/7-8, 0,45 m gylyje. Užpildą sudaro permaišytas gelsvo smėlio su dirvožemiu gruntas. Duobė yra pailgo netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 0,92 m pločio ir apie 2,64 m ilgio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota ŠV–PR kryptimi (nuotr. Nr. 17, 22).

Kapo gylis nuo dabartinio žemės paviršiaus apie 0,98 m, į žemį įgilinta apie 0,5 m. Palaikai atidengti 0,95 m gylyje (nuotr. Nr. 18). Palaikų ilgis 190 cm, pečių plotis – 43 cm, dubens plotis – 31 cm. Mirusysis palaidotas aukštelininkas, galva orientuotas į PR. Kaukolė atlošta. Rankos ištiestos palei šonus. Kojos ištiestos. Palaikai išlikę vidutiniškai ~65%.

Nustatyta, kad palaidotas 25+ metų amžiaus, 172,2 cm ūgio, vyras. Traumos ir patologijos nenustatytos.

Radiniai: ant dešinės rankos piršto rastas auksinis (10 karatų aukso) JAV lakūno žiedas (nuotr. Nr. 19, 20). Šalia palaikų aptikta uniformos audinio trūnėsių, krūtinės sritis pridengta audiniu. Palaidotas su batais (nuotr. Nr. 21). Po palaikais aptikta eglėšakių.

Kapas Nr. 10

(planas Nr.1-2; brėž. Nr. 1; nuotr. Nr. 23-26)

Seržantas **Walter Nies**, dalinys: 96 bombonešių eskadrilė, 2 bombonešių grupė. B-17 bombonešio uodegos kulkosvaidininkas.

Kapo duobės centro koordinatės ir aukščiai (LKS 94, Lietuvos aukščių sistema)		
X	Y	Z
Šiaurės plotuma (m)	Rytų ilguma (m)	Aukštis (m H_{abs})
6138781,83	342939,79	5,63

Kapo duobė atidengta kv. A-C/4-5, 0,45 m gylyje. Užpildą sudaro permaišytas gelsvo smėlio su dirvožemiu gruntas. Duobė yra pailgo netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais

formos, 0,91 m pločio ir apie 2,19 m ilgio, ilgosiomis kraštinėmis orientuota ŠV–PR kryptimi (*nuotr. Nr. 23*).

Kapo gylis nuo dabartinio žemės paviršiaus apie 1,13 m, į žemį įgilinta apie 0,5 m. Palaidotas 60-35 cm pločio ir 190 cm ilgio karste. Palaikai atidengti 1,09-1,24 m gylyje (*nuotr. Nr. 24, 26*). Palaikų ilgis 178 cm, pečių plotis – 51 cm, dubens plotis – 39 cm. Mirusysis palaidotas aukštiekninkas, galva orientuotas į PR. Kaukolė atlošta. Rankos sulenktos juosmens srityje. Kojos ištiestos. Palaikai išlikę vidutiniškai ~75%.

Nustatyta, kad palaidotas 25+ metų amžiaus, 174,5 cm ūgio, vyras. Traumos ir patologijos nenustatytos. *In situ* fiksuota medicininė intervencija juosmens ir dubens srityje – drenažinis vamzdelis (*nuotr. Nr. 25*). Tikėtina, kad sužalojimas pilvo srityje ir buvo mirties priežastis.

Radiniai: nėra.

IŠVADOS

2021 m. archeologinių tyrimų metu palaidojimų teritorijoje Nr. II ištirta viena perkas Nr. 9, kurios plotas 77,0 m². Perkasoje Nr. 9, atidengta viena palaidojimų eilė orientuota ŠR-PV kryptimi, kurioje aptiktą 10 individualių kapų duobių kontūrų. 9 palaikai atidengti 0,95-1,24 m gylyje, kapas Nr. 9 neatidengtas dėl gerai išlikusio karsto dangčio ir aiškaus identifikavimo. Mirusieji laidoti po vieną, aukštiekninki, taisant rankų ir kojų pozicijas, galva visada orientuojant į PR. Palaikai pilnai skeletuoti, išlikimo laipsnis varijuoja, nuo gerai iki vidutiniškai išlikusio skeleto.

Remiantis radiniais, kapų pozicija ir antropologiniais duomenimis trys iš jų identifikuoti JAV lakūnai kalėję Stalag Luft VI karo belaisvių stovykloje:

1. Kapas Nr. 7 – seržantas William F. Teaff, dalinys 351 bombonešių eskadrilė, 100 bombonešių grupė. B-17 bombonešio radistas.
2. Kapas Nr. 8 – seržantas George B. Walker, dalinys: 369 bombonešių eskadrilė, 306 bombonešių grupė. B-17 bombonešio inžinierius ir viršutinio bokštelio kulkosvaidininkas.
3. Kapas Nr. 10 – seržantas Walter Nies, dalinys: 96 bombonešių eskadrilė, 2 bombonešių grupė. B-17 bombonešio uodegos kulkosvaidininkas.

Kapas Nr. 9 identifikuotas kaip Kanados karališkųjų oro pajėgų karininkas – Keith O. Perry.

Apibendrinant antropologinius duomenis, palaikai priklauso suaugusiems vyrams (25+ metų amžiaus). Rekonstruotas mirusiųjų ūgis yra nuo 167,7-174,5 cm. Traumų ir patologijų neaptikta, fiksuotos gydytos ar negydytos dantų ligos. Fiksuota viena tikėtina mirties priežastis – sužalojimas pilvo srityje.

Kape Nr. 7, dešinėje krūtinės pusėje aptiktas JAV kario identifikacinis žetonas su vardu, pavarde bei numeriu, juosmens srityje rastos dvi sagutės. Kape Nr. 8, ant dešinės rankos piršto rastas auksinis (10 karatų aukso) JAV lakūno žiedas, šalia palaikų aptikta uniformos audinio trūnėsių, krūtinės sritis pridengta audiniu. Palaidotas su batais. Po palaikais aptikta eglėšakių. Kape Nr. 10 jokių radinių neaptikta apart medicininio drenažinio vamzdelio susegto žiogelio.

Stalag Luft VI karo belaisvių kapinėse palaikai laidoti : 1943 liepa – rugpjūtis (skirtinguose šaltiniuose laidotuvių mėnesiai skiriasi), 1944 m. balandis, 1944 m gegužė, 1944 m liepa. 1944 m. liepos mėn. 10 diena yra paskutinė Stalag Luft VI karo belaisvių stovyklos kapinių veikimo diena,

nes praėjus trims dienoms po seržanto W. F. Teaff laidotuvių vokiečiai evakavo stovyklą. Tikėtina, kad kiti 6 šalia aptikti palaidojimai yra ne Stalag Luft VI karo belaisvių stovyklos kalinių.

JAV gynybos departamento DPAA institucijai (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) patvirtinus asmenų tapatybes sugretinus su duomenų bazėje turimais odontologiniais duomenimis, trijų JAV lakūnų palaikai ekshumuoti ir repatrijuoti. Informacija apie nustatytą Kanados karališkųjų oro pajėgų karininko kapo vietą perduota Kanados ambasados atstovui Lietuvoje (pokalbis telefonu).

Ataskaitoje nepanaudota tyrimų fiksacijos medžiaga saugoma VšĮ „Kultūros vertybių globos tarnyba“ ir MB „Arksaika“ archyvuose.

Paminklosauginės rekomendacijos:

1. Rekomenduojama teritorijoje Nr. II esančias Stalag Luft VI karo belaisvių stovyklos kapines įtraukti į nekilnojamų kultūros vertybių registrą, kaip Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulago lagerio objektų komplekso (kodas 17035) sudedamąją dalį, saugant kaip laidojimo paminklus.

2. Ateityje prieš planuojant žemės judinimo darbus nustatytose teritorijose ir jų aplinkoje būtina atlikti archeologinius tyrimus.

Archeologė

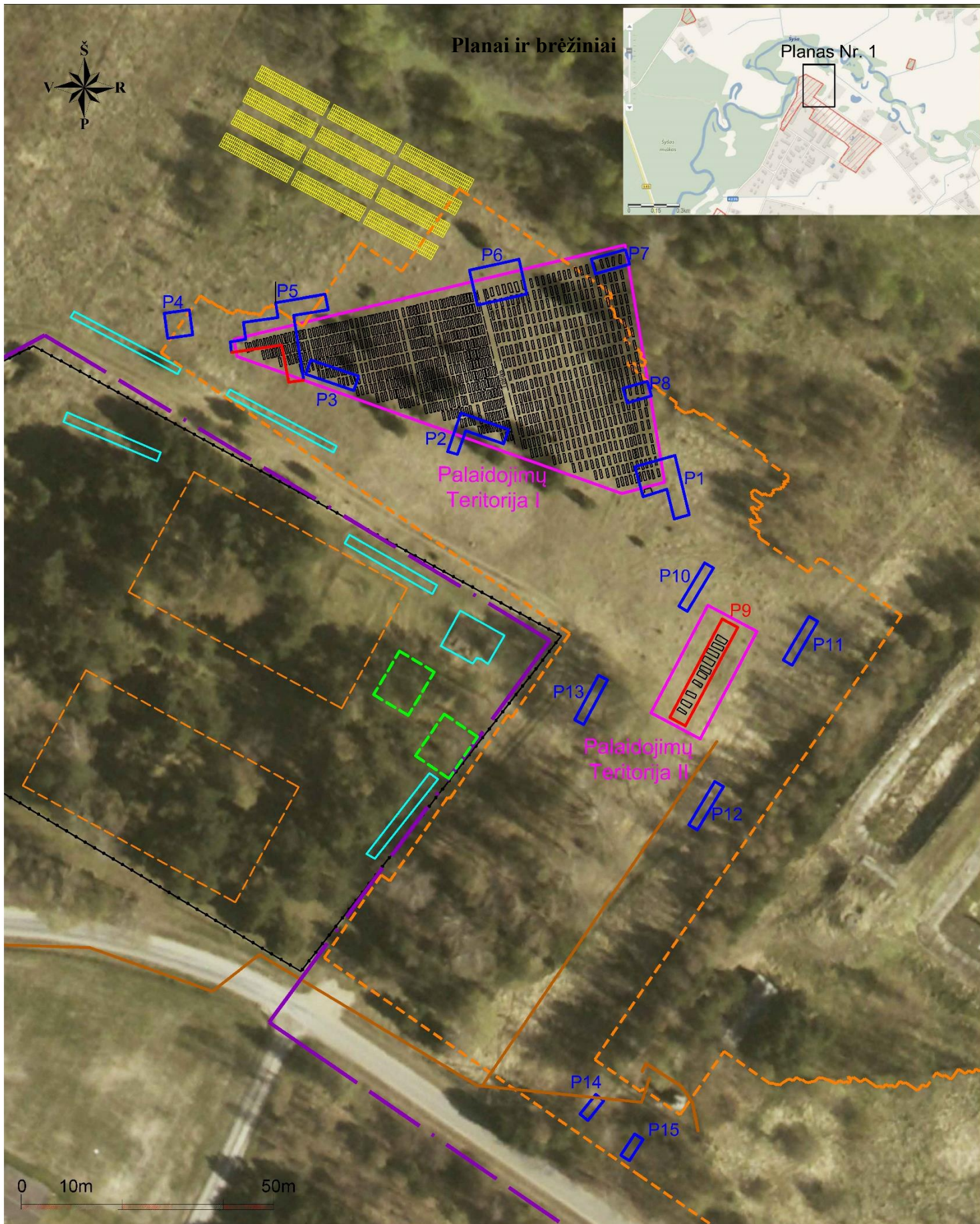
Ingrida Čičiurkaitė

PLANŲ IR BRĖŽINIŲ SĄRAŠAS

1. *Planas Nr. 1* Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG`o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g. 2021 m. detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1000. Pagrindas 2017 m. ortofotografija.

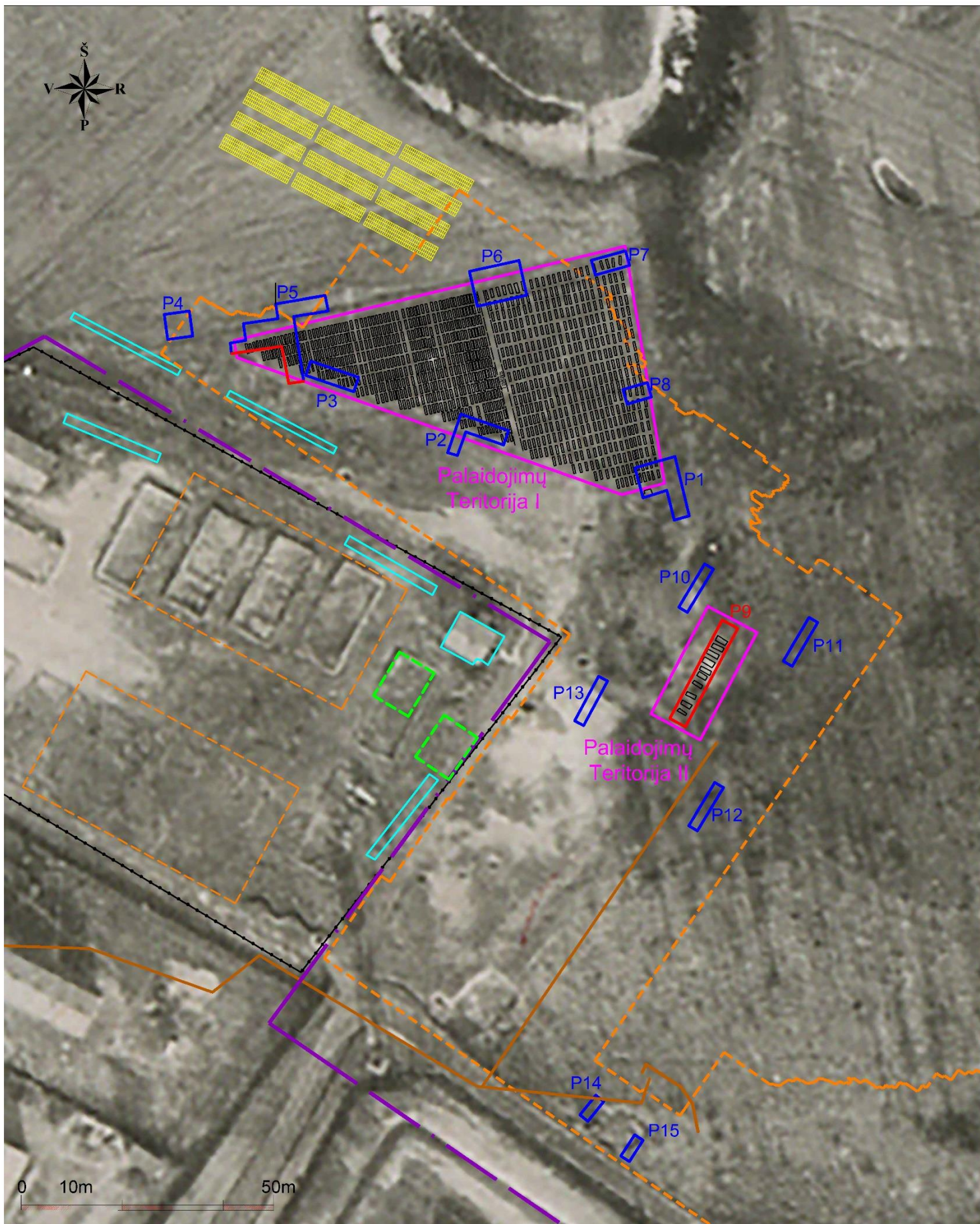
2. *Planas Nr. 2* Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG`o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g. planuojamų detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1000. Pagrindas 1944 m. aerofotografija.

3. *Brėžinys Nr. 1* Perkasos Nr. 9 planas. M 1:60.

Planas Nr.1 Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g. 2021 m. detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1000. Pagrindas 2017 m. ortofotografija.

— Saugoma teritorija — Nustatytos palaidojimų teritorijos P9 2021 m. Archeologinių tyrimų vieta JAV karių palaidojimo vietoje 2020 m. Armalėnuose ekshumuotų karo aukų perlaidojimo vieta	— Individualūs kapai	— 2021 m. I. Čičiurkaitės tyrimai — 2014 m. E. Abromavičiaus tyrimai — 2017 m. D. Balso tyrimai (neinvaziniai) — 2018 m. D. Balso tyrimai — 2019 m. T. Rimkaus tyrimai (neinvaziniai)

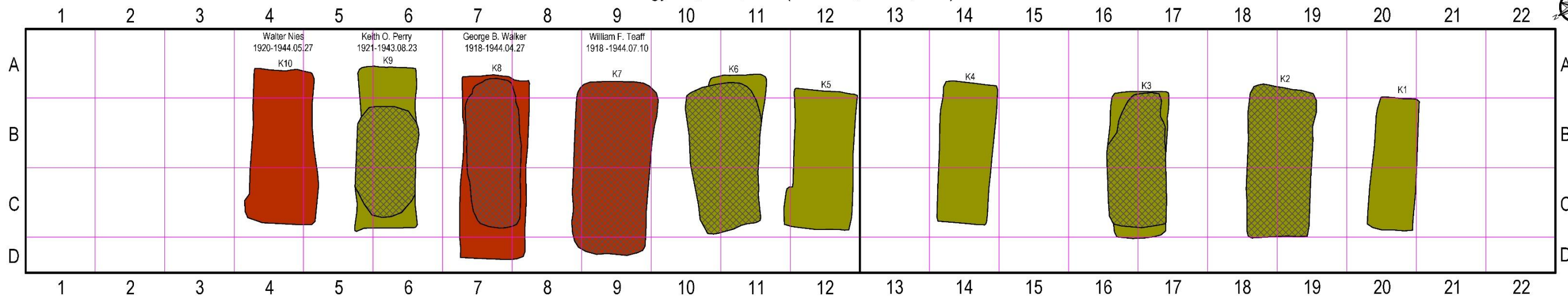

Planas Nr.2 Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g. 2021 m. detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1000. Pagrindas 1944 m. aerofotografija.

	Saugoma teritorija		2021 m. I. Čičiurkaitės tyrimai
	Nustatytos palaidojimų teritorijos		2014 m. E. Abromavičiaus tyrimai
	2021 m. Archeologinių tyrimų vieta JAV karių palaidojimo vietoje		2017 m. D. Balso tyrimai (neinvaziniai)
	2020 m. Armalėnuose ekshumuotų karo aukų perlaidojimo vieta		2018 m. D. Balso tyrimai
			2019 m. T. Rimkaus tyrimai (neinvaziniai)

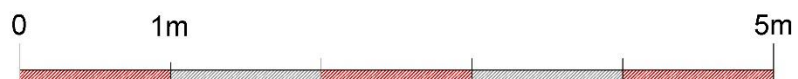

PERKASA Nr. 9, planas
gylis 0,30 - 0,75 m (Habs. +6,05 - +5,65 m)

SUTARTINIAI ŽENKLAI

- Kapų duobės.
- Iškasinėtos kapų duobės pokarių (1951m.) ieškant JAV karių.
- JAV karių kapų duobės.

Aukščiai absoliutiniai, LAS07 Lietuvos aukščių sistema

2021 m.			Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulago lagerio objektų komplekso (kodas 17035) detalieji archeologiniai tyrimai.	
	Tyr. vadovas	Arch. I. Čičiurkaitė	Perkasos Nr. 9 planas. M 1:60.	Brežinys
	Braižė:	R. Kraniauskas		1
			LAPAS	LAPŲ
			1	1

NUOTRAUKŲ SĄRAŠAS

1. Perkastos Nr. 9 vieta prieš tyrimus. Vaizdas iš ŠR.
2. Perkastos Nr. 9 vieta prieš tyrimus. Vaizdas iš PV.
3. Perkasa Nr. 9, ŠV pjūvio vaizdas.
4. Perkasa Nr. 9, ŠV pjūvio vaizdas.
5. Perkasa Nr. 9, ŠV pjūvio vaizdas.
6. Perkasa Nr. 9, PV pjūvio vaizdas.
7. Perkastos Nr. 9 bendras vaizdas iš viršaus.
8. Perkastos Nr. 9 bendras vaizdas iš ŠR.
9. Perkasa Nr. 9, kapų Nr. 5-7 vaizdas iš ŠV.
10. Perkasa Nr. 9, kapų Nr. 8-10 vaizdas iš ŠV.
11. Tyrimų eiga. JAV gynybos departamento DPAA institucijos (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) atstovės Kristen Baker ir Megan Ingvoldstad.
12. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7.
13. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7. Atidengti palaikai.
14. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7. Sagos in situ.
15. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7. JAV kario identifikacinis žetonas.
16. Perkasa Nr. 9, kapo Nr. 7 vieta iškėlus palaikus.
17. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8.
18. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. Atidengti palaikai.
19. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. Ant dešinės rankos piršto aptiktas JAV oro pajėgų žiedas in situ.
20. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. JAV oro pajėgų žiedas.
21. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. JAV kario batai in situ.
22. Perkasa Nr. 9, kapo Nr. 8 vieta iškėlus palaikus.
23. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 10.
24. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 10. Atidengti palaikai.
25. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 10. Medicininė intervencija - drenažinis vamzdelis juosmens ir dubens srityje.
26. Perkasa Nr. 9, kapo Nr. 10 vieta iškėlus palaikus.
27. Perkastos Nr. 9 ir atidengtų kapų vaizdas iš viršaus.
28. Perkastos Nr. 9 vaizdas po tyrimų iš PV.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- Priedas Nr. 1 – Archeologinių tyrimų projektas.
Priedas Nr. 2 – Archeologinių tyrimų leidimas.
Priedas Nr. 3 – JAV karių repatrijavimo ceremonijos fotofiksacija.

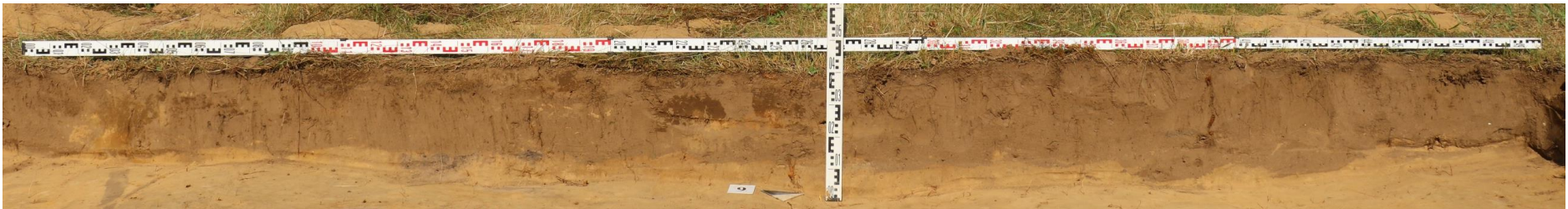
NUOTRAUKOS

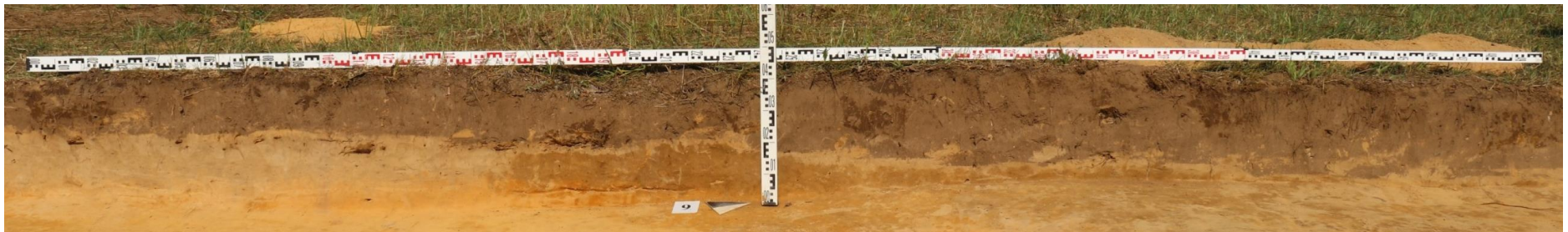
1. Perkaso Nr. 9 vieta prieš tyrimus. Vaizdas iš ŠR.

2. Perkaso Nr. 9 vieta prieš tyrimus. Vaizdas iš PV.

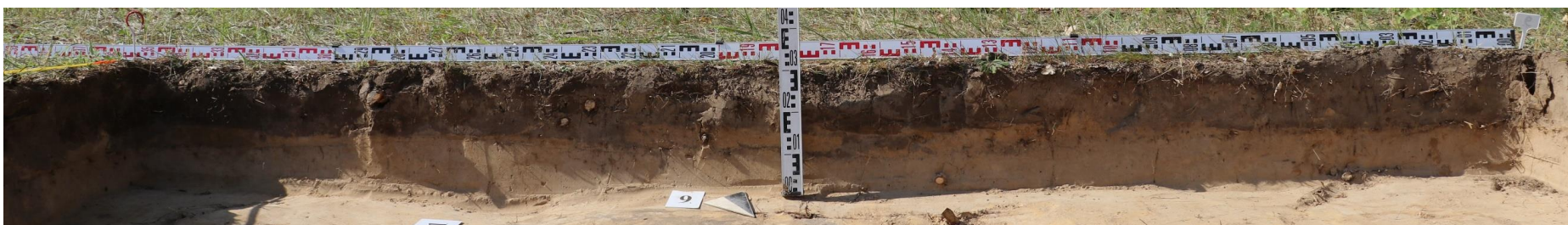
3. Perkasa Nr. 9, ŠV pjūvio vaizdas.

4. Perkasa Nr. 9, ŠV pjūvio vaizdas.

5. Perkasa Nr. 9, ŠV pjūvio vaizdas.

6. Perkasa Nr. 9, PV pjūvio vaizdas.

7. Perkasa Nr. 9 bendras vaizdas iš viršaus.

8. Perkastos Nr. 9 bendras vaizdas iš ŠR.

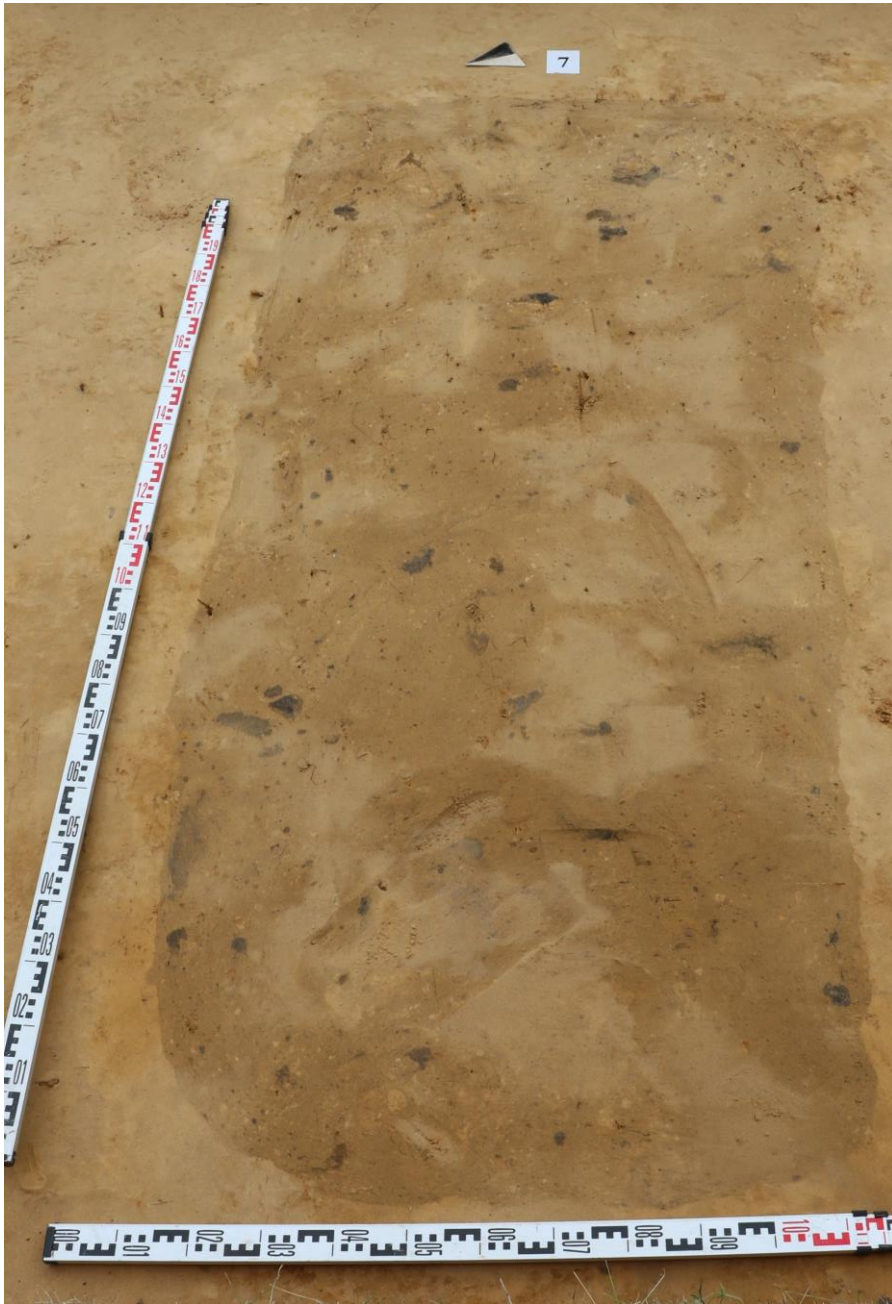
9. Perkasa Nr. 9, kapų Nr. 5-7 vaizdas iš ŠV.

10. Perkasa Nr. 9, kapų Nr. 8-10 vaizdas iš ŠV.

11. Tyrimų eiga. JAV gynybos departamento DPAA institucijos (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) atstovės Kristen Baker ir Megan Ingvoldstad.

12. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7.

13. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7. Atidengti palaikai.

14. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7. Sagos *in situ*.

15. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 7. JAV kario identifikacinis žetonas.

16. Perkasa Nr. 9, kapo Nr. 7 vieta iškelus palaikus.

17. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8.

18. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. Atidengti palaikai.

19. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. Ant dešinės rankos piršto aptiktas JAV oro pajėgų žiedas *in situ*.

21. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. JAV kario batai *in situ*.

20. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 8. JAV oro pajėgų žiedas.

22. Perkasa Nr. 9, kapo Nr. 8 vieta iškėlus palaikus.

23. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 10.

24. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 10. Atidengti palaikai.

25. Perkasa Nr. 9, kapas Nr. 10. Medicininė intervencija - drenažinis vamzdelis juosmens ir dubens srityje.

26. Perkasa Nr. 9, kapo Nr. 10 vieta iškelus palaikus.

27. Perkastos Nr. 9 ir atidengtų kapų vaizdas iš viršaus.

28. Perkastos Nr. 9 vaizdas po tyrimų iš PV.

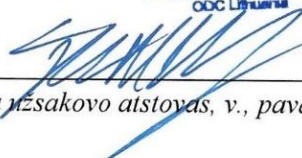
Priedas Nr. 1 – Archeologinių tyrimų projektas.

Projektą tvirtinu: _____

(užsakovas arba užsakovo atstovas, v., pavardė, parašas ir data)

Signed / Date

Jonathan T. McAnally
MAJ, U.S. Army, Deputy Chief
ODC Lithuania

27 JUL 21

**Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos
GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035),
H. Zudermano g., Macikų k., Šilutės r. sav.
palaikų ekshumavimo, detaliųjų archeologinių tyrimų
2021 m.
PROJEKTAS**

Vykdytojas:

MB „Arksaika“

VšĮ: „Kultūros vertybių globos tarnyba“

Tyrėjas:

Ingrida Čičiurkaitė

Tel. +370 624 64003

Tel. +370 616 85685

e-paštas: ciciurkaitein@gmail.com

Tyrimų užsakovas:

U.S. Department of Defense POW/MIA Accounting Agency
(JAV Gynybos departamento karo belaisvių ir dingusių kovos veiksmuose apskaitos
agentūra)

Atsakingas asmuo:

Kristen N Baker

Tel. +1 (706) 224 7599

e-paštas: kristen.n.baker12.civ@mail.mil

JAV ambasada

Atsakingas asmuo:

Maj. J. Tyler McAnally

e-paštas: mcanallyjt@state.gov

Tel. +370 686 14105

Klaipėda

2021 m. liepos mėn.

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

Tyrimų reikalingumo pagrindimas

JAV gynybos departamento DPAA institucijos (angl. Defense POW/MIA Accounting Agency) prašymu, dalyvaujant jų atstovams, bendradarbiaujant su JAV ambasada, planuojama ekshumuoti 3 JAV karius kalėjusius ir žuvusius Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovykloje, perduoti juos minimai institucijai karių palaikų repatrijavimui. Tikėtina JAV karių palaidojimo vieta identifikuota 2019 m. neinvazinių tyrimų metu (T. Rimkus, R. Kraniauskas, J. Burks).

Šiuo metu projekto autorė pradeda tyrimus Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulag'o lagerio objektų komplekso (17035) aplinkoje, 2019 m. neinvazinių tyrimų metu aptiktų palaidojimų vietose, tyrimų užsakovas Šilutės r. savivaldybės administracija, dėl viešųjų pirkimų procedūrų užsakovai nesutiko, kad tuo pačiu pagrindu būtų ekshumuoti ir žuvę JAV kariai. Dėl šios priežasties teikiamas atskiras archeologinių tyrimų projektas.

Tyrimų **tikslas** – atidengti tikėtinus JAV karių kapus, identifikuoti, ekshumuoti palaikus, perduoti atsakingai institucijai karių palaikų repatrijavimui.

Bendrieji duomenys

Planuojamų tyrimų vieta yra Macikų kaimo šiaurinėje dalyje, į Š, nuo H. Zudermano gatvės į ŠR nuo Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos Gulago lagerio (toliau – Macikų lageriai) objektų komplekso kapinių (*planas Nr. 1*). Aplinkoje reljefas lygus, žemėjantis tik link Šyšos upės. Žemės paviršiuje auga pievos, (*žr. fotofiksacija*).

2019 m. neinvazinių tyrimų georadaru eigoje aptikta 10-12 kapų grupė, kurioje galimai palaidoti JAV kariai (*planas Nr.3*).

Istoriniai duomenys

Šilutės (Macikų) karo belaisvių lageris *Stalag I-C Heydekrug* (stalagas (vok. *Stammlager*) – bazinis, stacionarus karo belaisvių lageris) buvo šiauriausia belaisvių kalinimo vieta nacių Vokietijos reiche. Karo belaisvių stovykla Macikuose realiai pradėjo veikti tik prasidėjus Vokietijos–Sovietų Sąjungos karui, ne anksčiau kaip 1941 m. birželio pabaigoje – liepos pradžioje. Pirmomis karo su SSRS dienomis į lagerį buvo uždaryta apie 300 belaisvių. Iki 1941 m. rugsėjo vidurio belaisvių skaičius išaugo iki 700–800. Šilutės (Macikų) lageris iš pradžių vadinosi Stalag 331, o 1941 m. spalio arba gruodžio mėn. buvo pervadintas į Stalag I C. Vokietijos teritorijoje daugėjant antihitlerinės koalicijos karo aviacijos belaisvių skaičiui, 1943 m. liepos mėn. Macikuose vokiečiai įkūrė lagerį Stalag Luft VI (*Stalag Luft (Luftwaffe-Stammlager)* – bazinis sąjungininkų oro pajėgų karo belaisvių lageris). Jis buvo skirtas į nelaisvę patekusiems britų, amerikiečių, kanadiečių, australų, Naujosios Zelandijos ir kitų sąjungininkų karinių oro pajėgų kariams. *Luft* tipo stovyklose buvo laikomasi Ženevos konvencijos reikalavimų. Karo pabaigoje prieš prasidedant evakuacijai, 1944 m. liepos mėnesį, Macikų Stalag Luft 6 lageryje kalėjo 3 623 belaisviai, tarp jų 2 063 amerikiečiai.³⁴

³⁴ ARBUŠAUSKAITĖ A, BUBNYS, A. *Šilutės (Macikų) nacių karo belaisvių stovyklos 1939-1944 m. metais. Macikų mirties namai*. V., 2015, p. 18-59.

1945 m. pavasarį, Macikų lageris SSRS NKVD perorganizuotas į karo belaisvių stovykla vokiečių kareiviams ir jų sąjungininkams Nr. 184. 1945 m. čia kalėjo virš 5000 karo belaisvių, pagrinde vokiečių tautybės, taip pat lietuviai, rumunai, austrai, čekai. Karo belaisvių skaičius kito gan dinamiškai, 1946 m., čia kalėjo tik apie 1200 žmonių. 1946 m. gruodį lageris perorganizuotas į gydomąjį. Nuo 1947 m. lageris tapo Klaipėdos 57-ojo lagerio 3 skyriumi. Kalintieji gydyti darbo terapija, lageryje veikė lentpjūvė, medžio apdirbimo cechus, elektrinė. Lagerio teritorijoje veikė ir 2652-oji specialioji ligoninė.³⁵

Iki 1955 m. karo belaisvių stovyklos teritorijoje Macikuose veikė SSSR NKVD (MVD) Gulago padalinys, vadintas 3-iaja pataisos darbų kolonija, vėliau 3-uoju atskiruoju lagerio padaliniu, 3-uoju lagerio skyriumi. Tai buvo vienas didžiausių sovietinių lagerių Lietuvoje. Jame vienu metu kalėjo nuo 2 000 iki 3 000 kalinių, trečdalis jų – lietuviai. Pirmieji civiliai lietuviai politiniai kaliniai (120 vyrų ir 80 moterų) į lagerį buvo atvežti iš Šiaulių kalėjimo ir uždaryti mažojoje lagerio zonoje. Dauguma jų buvo nuteisti pagal įvairiais būdais sufabrikuotus politinius kaltinimus Kalinių skaičių papildė kriminaliniai nusikaltėliai, taip pat Raudonosios armijos kariai rusai ir ukrainiečiai, patekę į politinę valdžios nemalonę ir nuteisti. Nemažą dalį GULAG'o skyriuje Macikuose kalėjusių žmonių sudarė sergantieji ir invalidai. Šiame lageryje buvo kalinamos ir moterys, taip pat kalėjime ar lageryje gimę jų vaikai iki 2 m. amžiaus. Lagerio teritorijoje veikė ligoninė, Motinos ir vaiko namai. Tiriant išlikusius mirusių kalinių registracijos žurnalus, nustatyta, kad 1948-1955 m. žuvo 365 kaliniai ir 70 vaikų. Laidojant kalinį pagal GULAG'o instrukcijas, buvo reikalaujama ant kapo įkalti kuolelį su kapo numeriu.³⁶

Istoriniai duomenys apie žuvusius JAV karius

Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovykloje Stalag Luft VI kalėjo ir žuvo trys JAV karinių oro pajėgų kariai.

Seržantas **Walter Nies**, dalinys: 96 bombonešių eskadrilė, 2 bombonešių grupė. B-17 bombonešio uodegos kulkosvaidininkas. Lėktuvas numuštas 1944 sausio 24 d. Juodkalnijoje. Papuolė į Macikų belaisvių stovyklą, nušautas 1944 m. gegužės 28 d. paryčiui einant į tualetą.

Seržantas **George B. Walker**, dalinys: 369 bombonešių eskadrilė, 306 bombonešių grupė. B-17 bombonešio inžinierius ir viršutinio bokštelio kulkosvaidininkas. Lėktuvas numuštas 1944 m. vasario 3 d. Vokietijoje prie Wilhelmshaven. Papuolė į Macikų belaisvių stovyklą. 1944 m. balandžio 27 d. bandė pabėgti, bet buvo pastebėtas, netoli stovyklos, susigrūmė su lagerio sargyba, grumtynių metu žuvo pašautas į krūtinę.

Seržantas **William F. Teaff**, dalinys 351 bombonešių eskadrilė, 100 bombonešių grupė. B-17 bombonešio radistas. Lėktuvas numuštas 1944 m. kovo 6 d. Vokietijoje prie Quackenbrück. Papuolė į Macikų belaisvių stovyklą. Mirė 1944 m. liepos 10 d. dėl difterijos komplikacijų.

Ankstesni archeologiniai tyrimai

2011 m. Macikuose, Vilties g., archeologas M. Petkus vykdė archeologinius tyrimus, kurių metu viso ištyrė 51 m² plotą, tačiau jokių archeologiškai vertingų kultūrinių sluoksnių ir palaidojimų neaptiko.³⁷

³⁵ TANINIS V. *Vokietijos ir jos sąjungininkų karo belaisvių Macikų lageris 1945–1948 m. Macikų mirties namai*. V., 2015, p. 60-109.

³⁶ BURAUŠKAITĖ T., B. *GULAG'o skyrius Macikuose 1945–1955 m. Macikų mirties namai*. V., 2015, p. 110-143.

³⁷ PETKUS, M. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) Šilutės r. sav. Macikų k., Vilties g. archeologinių žvalgomųjų tyrimų ataskaita*. Klaipėda, 2012. Ataskaitą pateikė autorius.

2014 m. archeologinius žvalgomouosius tyrimus Macikuose, buvusioje karo belaisvių stovyklos kapinių teritorijoje ir už jos ribų vykdė E. Abromavičius. Jų metu, buvo iširtas 435 m² plotas įvairaus dydžio perkasomis Kapinių viduje buvo iširtos 4 perkasos. Perkasoje Nr. 1 buvo aptiktos 2 ūkinės paskirties duobės ir 7 galimai kapų duobės, kurios ėjo šalia viena kitos ir buvo orientuotos šiaurės pietų kryptimi, buvo taisyklingo stačiakampio formos. Kapo duobė taip pat buvo aptikta ir perkasoje Nr. 5. Perkasoje Nr. 2 buvo aptikta tik ūkinės paskirties duobė, perkasoje Nr. 3 aptikti buvusio pastato pamatai, perkasoje Nr. 4 buvo aptiktos tik kelios ūkinės paskirties duobės. Perkasose Nr. 1 – Nr. 4 buvo aptiktas nemenkas radinių kiekis, viso 82 vienetai. Pagrindinę radinių grupę sudaro kasdieninės apyvokos daiktai, tai variniai šaukštai, aliumininiai maisto indeliai. Taip pat nemažą kiekį radinių sudarė belgų kariuomenės uniforminės sagos su liūto ženklu. Perkasoje Nr. 6 buvo aptikti 2 perkasimai, kurie, kaip paaiškėjo, yra buvusios „Rusų zonos“ tvoros liekanos. Perkasose Nr. 7 ir Nr. 8 jokių struktūrų ar radinių aptikta nebuvo.³⁸

2017 m. archeologas D. Balsas Hartfordo universiteto (JAV) užsakymu Macikų kapinėse vykdė archeologinius žvalgymus georadaru (GPR) ir elektros varžos matavimo (ERT) metodais. Žvalgyti du plotai 8x10 m dydžio, viso 160 m². Aptiktos įvairios anomalijos, pora iš jų galimai sietinos su kapais. Prieita išvados, kad nedestrukciniai tyrimai turi būti pratęsti platesne imtimi, kad atsekti galimą kapų duobių sistemą, taip pat tirama teritorija į R nuo kapinių.³⁹

2018 m. archeologas D. Balsas H. Zudermano g. žvalgė elektros kabelio tranšėją, apie 277 m ilgio atkarpą, viso 83,1 m² plotą. Archeologinių vertingųjų savybių neaptikta, surasti menkaverčiai XX a. radiniai.⁴⁰

2019 m. archeologai dr. T. Rimkus ir R. Kraniauskas, bendradarbiaujant su archeologais dr. R. Vengaliu ir dr. J. Burks (JAV) neinvaziniais metodais „georadaru“ ir „magnetometru“ atliko archeologinius žvalgymus. Macikų stovyklos ir lagerio kapinių teritorijoje žvalgymai atlikti apie 1,027 ha dydžio kapinių plote. Macikų stovyklos ir lagerio teritorijos aplinkoje žvalgyti trys plotai - plotas I apie 0,43 ha, plotas II apie 0,97 ha ir plotas III apie 2,56 ha dydžio. Iš viso žvalgytas apie 4,99 ha plotas.

Tyrimų metu nustatyta, kad Macikų karo belaisvių stovyklos ir lagerio objektų komplekso (17035) saugomų kapinių teritorijoje gali būti 1076 kapai, kapinėse yra išlikę buvusių karo belaisvių stovyklos pastatų pamatai, stačiakampio formos struktūros – aptvarai iš žemės pylimų, tikėtina pastatų vietos, galimai R kapinių dalyje palaidojimų nėra. Keltina prielaida, kad kapinės čia įrengtos ir naudotos sovietiniu lagerio laikotarpiu.

Macikų karo belaisvių stovyklos ir lagerio teritorijos aplinkoje, tyrimų plote Nr. 3, lokalizuotos trys teritorijos, kuriose galimai yra kapų. I. Didelės kapinės, užimančios apie 2700 m² trikampio formos plotą, aptiktos į Š nuo saugomų Macikų kapinių. Čia galimai palaidota apie 1000 asmenų. Keltina prielaida, kad kapinės čia įrengtos ir naudotos tik sovietiniu lagerio laikotarpiu. II. Bent dvi kapų grupės aptiktos apie 2500 m² dydžio teritorijoje į R nuo saugomų Macikų kapinių, tikslus kapų skaičius nėra aiškus, tikėtina apie 20. Tikėtina, kad čia palaidoti žuvę JAV ir Kanados karo belaisviai. Šioje vietoje turėtų būti lokalizuojamos Macikų karo belaisvių kapinės kuriose laidota vokiškuoju laikotarpiu. III. Trečioji teritorija apie 225 m² ploto, kurioje galimai yra keli kapai, lokalizuota ties įvažiavimu į vandenvalos įrenginių teritoriją⁴¹. Pažymėtina,

³⁸ Informaciją suteikė E. Abromavičius.

³⁹ BALSAS, D. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav. Macikų k., H. Zudermano ir Vilties g.2 2017 m. archeologinių žvalgymų ataskaita*. Klaipėda, 2018. Ataskaitą pateikė autorius.

⁴⁰ BALSAS, D. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav. Macikų k., H. Zudermano g. 2018 m. archeologinių žvalgymų ataskaita*. Klaipėda, 2019. Ataskaitą pateikė autorius.

⁴¹ RIMKUS, T. *Macikų koncentracijos stovyklos objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav. Macikų k., H.*

kad neinvaziniais tyrimų metodais surenkama informacija yra prielaidos, kai kurios jų labai tikėtinos, šios prielaidos turi būti verifikuojamos kasinėjimų metu.

Tyrimų metodas

JAV karių palaidojimo vieta identifikuota kompleksiskai 2019 m., vadovaujantis liudininkų parodymais, laidotuvių fotonuotraukomis, 1944 m. aerofotografija bei neinvazinių tyrimu rezultatais. Tikėtina, kad jie palaidoti 10-12 individualių kapų grupėje, teritorijoje II.

Planuojama detaliai ištirti vieną archeologinių tyrimų perkasą, pilnai atidengti šios grupės individualius kapus. Vadovaujantis vietoje surinktais materialiais įrodymais – uniformų detalėmis, karių žetonais bei antropologiniais duomenimis – įrašais apie dantų būklę karių medicininiuose dokumentuose, ekshumuoti trijų JAV karių palaikus. Palaikai bus perduoti JAV atsakingai institucijai - Defense POW/MIA Accounting Agency.

Nepavykus identifikuoti palaikų, atidengti palaikai bus užkasti, tyrimų vietą bus rekomenduojama saugoti įtraukiant į nekilnojamojo kultūros vertybių registrą.

Tyrimų apimtys

Ištirti 1 perkasą **3x10** m, viso **30** m².

Tyrimų terminai

Tyrimus planuojama atlikti 2021 m. rugpjūčio mėn.

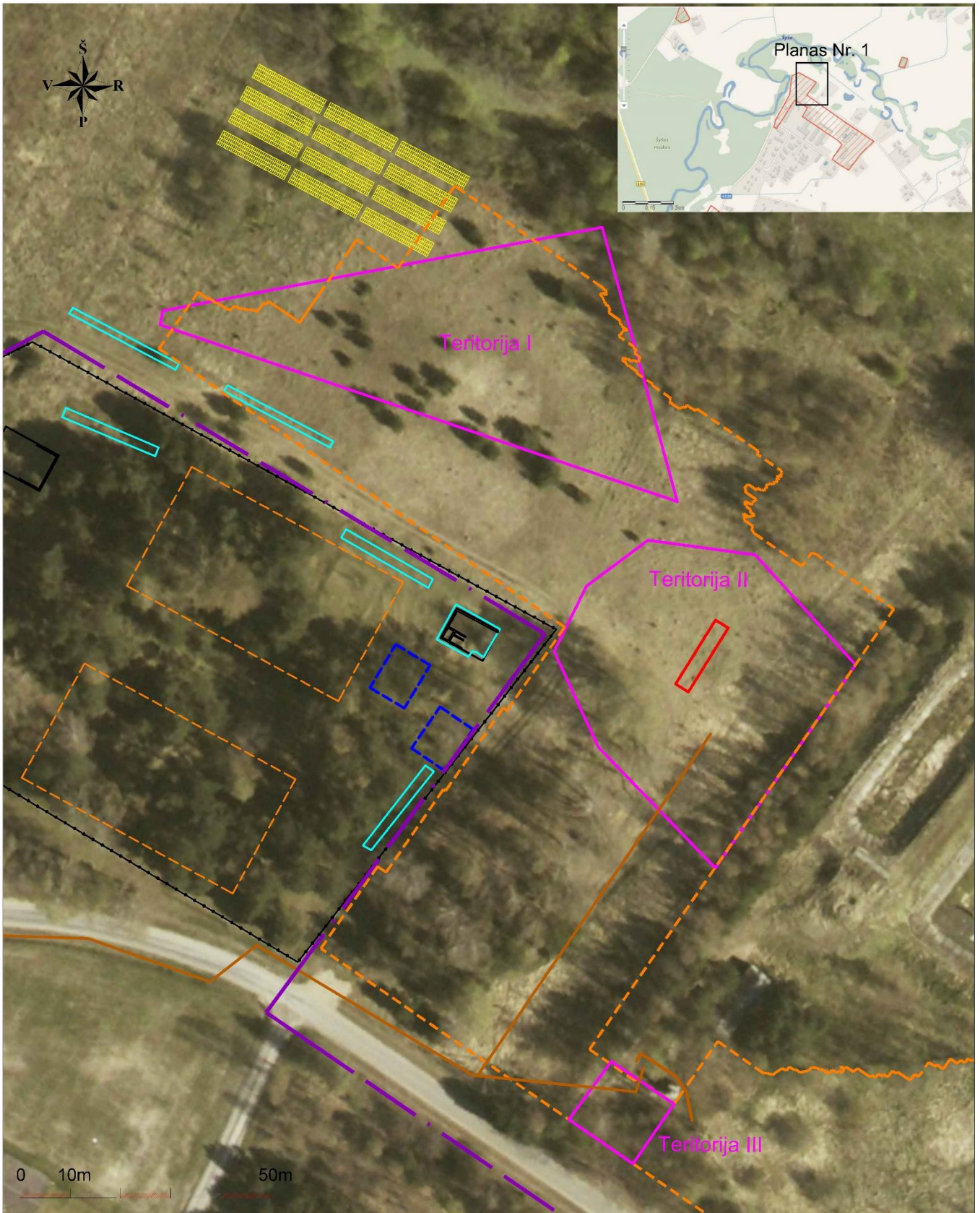
Tyrimų grupė

Tyrimų grupę sudaro archeologai:

Rokas Kraniauskas, Dr. Linas Kvizikevičius, Darius Balsas, Marius Petkus.

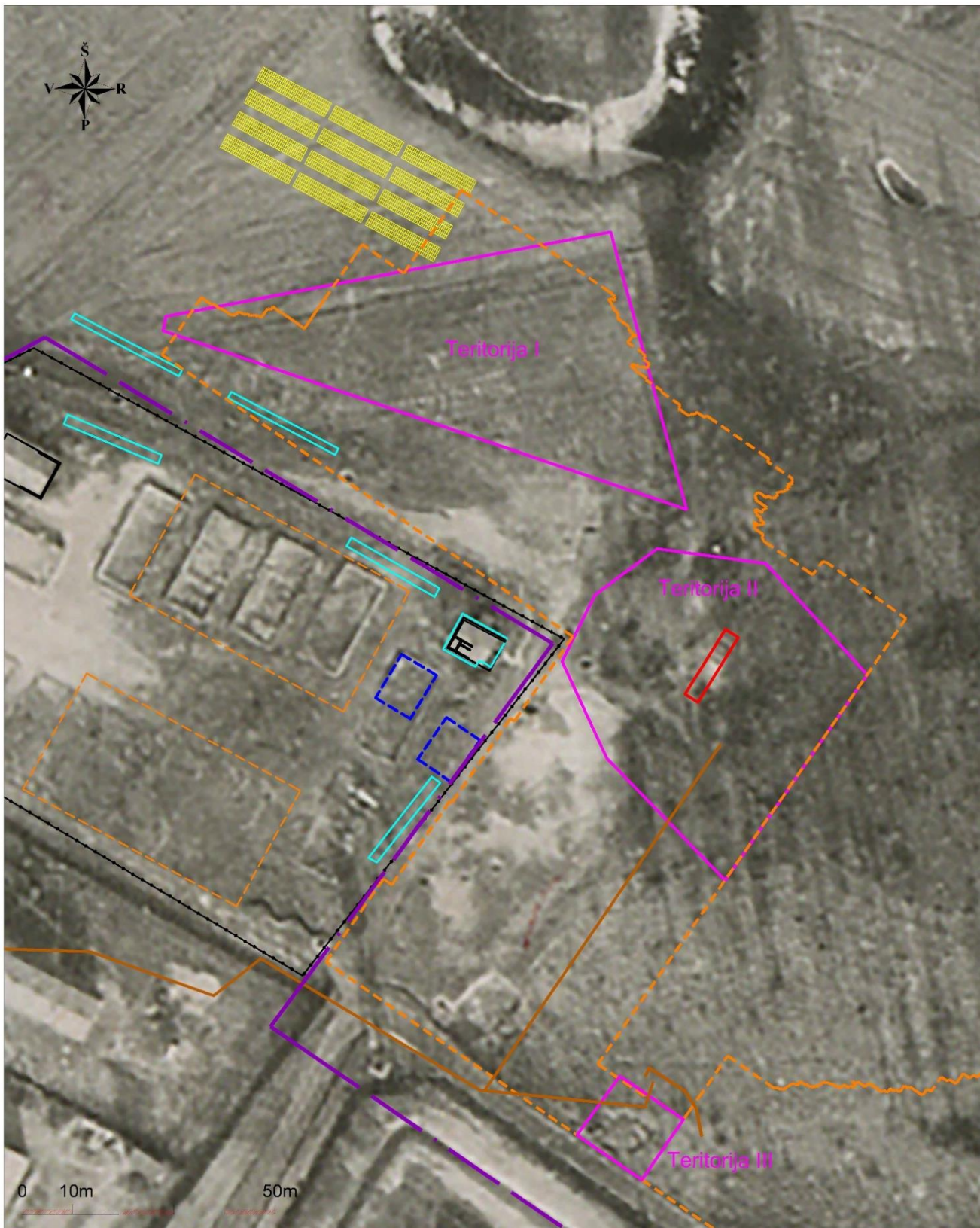
Archeologė
Ingrida Čičiurkaitė

Planas Nr.1 Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g. planuojamų detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1000. Pagrindas 2017 m ortofotografija.

— (purple dashed line)	Saugoma teritorija	— (cyan line)	2014 m. E. Abromavičiaus tyrimai
— (magenta line)	Palaidojimų teritorijos (tikslintina)	— (blue dashed line)	2017 m. D. Balso tyrimai (neinvaziniai)
— (red line)	Planuojama archeologinių tyrimų vieta	— (orange line)	2018 m. D. Balso tyrimai
— (yellow hatched area)	Armalėnuose ekshumuotų karo aukų perlaidojimo vieta	— (orange dashed line)	2019 m. T. Rimkaus tyrimai (neinvaziniai)

Planas Nr.2 Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035) teritorijos, Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g. planuojamų detaliųjų archeologinių tyrimų situacijos planas. M 1:1000. Pagrindas 1944 m aerofotografija.

— (solid purple line)	Saugoma teritorija	— (solid cyan line)	2014 m. E. Abromavičiaus tyrimai
— (solid magenta line)	Palaidojimų teritorijos (tikslintina)	- - - (dashed blue line)	2017 m. D. Balso tyrimai (neinvaziniai)
— (solid red line)	Planuojama archeologinių tyrimų vieta	— (solid orange line)	2018 m. D. Balso tyrimai
■ (yellow hatched box)	Armalėnuose ekshumuotų karo aukų perlaidojimo vieta	- - - (dashed orange line)	2019 m. T. Rimkaus tyrimai (neinvaziniai)

Planas Nr. 3. Tikėtina JAV karių palaidojimo vieta aptikta 2019 m. neinvazinių tyrimų metu. Situacijos planą pateikė J. Burks.

- Tikėtinos kapų vietos
- Planuojama tyrimų vieta

Fotofiksacija prieš tyrimus

1. Macikai, planuojama tyrimų vieta, vaizdas iš Š.

Priedas Nr. 2 – Archeologinių tyrimų leidimas.

**KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTAS
PRIE KULTŪROS MINISTERIJOS**

LEIDIMAS ATLIKTI ARCHEOLOGINIUS TYRIMUS

2021-08-12   Nr.   LA-347
(data)   Vilnius

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571) 18 straipsnio 6 dalimi, šis leidimas išduotas

Ingridai Čičiurkaitei (2019-11-07, Nr. 0471)

(tyrėjo vardas, pavardė, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto atestato išdavimo data ir Nr.

_____ arba mokslo laipsnis ir (ar) pedagoginis vardas)

atlikti:

**Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir
Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035)**

(numatomos tirti vietos pavadinimas, unikalus kodas Kultūros vertybių registre,

Šilutės r. sav., Macikų k., H. Zudermano g.

_____ adresas, archeologinių tyrimų pobūdis)

detaliuosius archeologinius tyrimus

pagal archeologinių tyrimų projektą:

Macikų nacistinės Vokietijos karo belaisvių stovyklos ir Sovietų Sąjungos GULAG'o lagerio objektų komplekso (17035), H. Zudermano g., Macikų k., Šilutės r. sav. palaikų ekshumavimo, detaliųjų archeologinių tyrimų 2021 m. projektas, 2021-08-03

_____ (projekto pavadinimas, aprobavimo data)

archeologinių tyrimų grupę sudaro šie archeologai (pildoma, jeigu grupė sudaroma):

Rokas Kraniauskas, dr. Linas Kvizikevičius, Darius Balsas, Marius Petkus

_____ (vardai, pavardės)

(antra puse)

Papildomi paveldosaugos reikalavimai archeologinių tyrimų metu :

Leidimas galioja iki 2021-11-30
(metai, mėnuo, diena)

Leidimo galiojimas pratęstas iki _____
(metai, mėnuo, diena)

Teritorijų planavimo ir paveldo tyrimų
organizavimo skyriaus vyr. specialiste
(leidimą išdavusio tarnautojo pareigų pavadinimas)

Lijana Muradian

(vardas, pavardė)

_____
(leidimą galiojimą pratęsusio tarnautojo pareigų
pavadinimas)

_____
(parašas)

_____
(vardas, pavardė)

A. V.

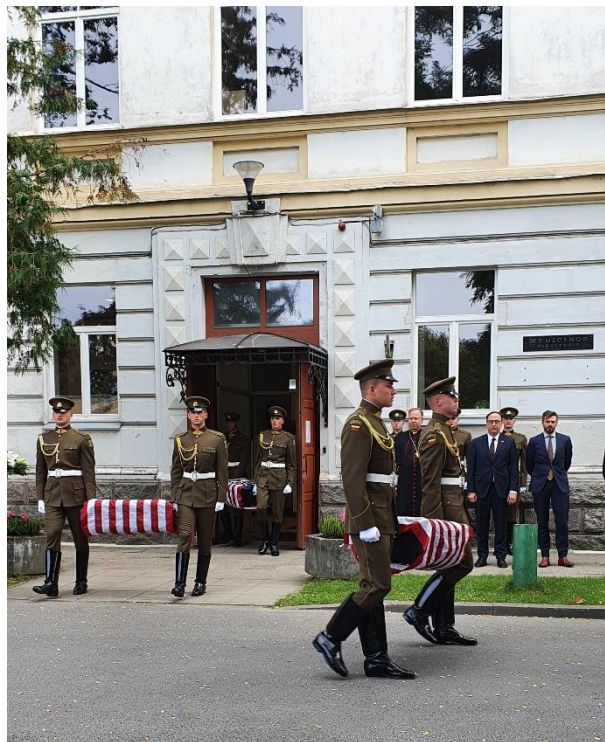
Leidimas taip pat tyrėjui suteikia teisę naudoti elektronines priemones, sudarinėti planus, filmuoti, fotografuoti, piešti, rinkti radinius ir mėginius tiriamam objektui.

Tyrėjas archeologinių tyrimų metu ir juos atlikęs privalo laikytis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571), Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“, patvirtinto Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. ĮV-538 (Žin., 2011, Nr. 109-5162), Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Kultūros ministro 2005 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. ĮV-259 (Žin., 2005, Nr. 80-2927), Kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės fiksavimo ir tyrimo atlikimo užtikrinimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. ĮV-240 (Žin., 2005, Nr. 76-2766), Nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų metu rastų archeologinių radinių perdavimo muziejams taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. ĮV-66 (Žin., 2005, Nr. 30-960), Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašo, kitų teisės aktų nustatytų paveldosaugos reikalavimų ir šiame leidime nustatytų papildomų paveldosaugos reikalavimų.

Priedas Nr. 3 – JAV karių repatrijavimo ceremonijos fotofiksacija.

1. Pasiruošimas JAV karių repatrijavimo ceremonijai. Nuotr. I. Čičiurkaitės.

2. JAV karių repatrijavimo ceremonija. Nuotr. I. Čičiurkaitės.

3. JAV karių repatrijavimo ceremonija. Nuotr. I. Čičiurkaitės.